

ЗВІТ

ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ ПРОЕКТУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

2025

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Зміст

Зміст

Список скорочень _____	4
Перелік таблиць _____	4
Перелік рисунків _____	5
Розділ 1. Зміст та основні цілі документа державного планування – проекту Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 р., його зв'язок з іншими документами державного планування _____	6
1.1. Загальні положення _____	6
1.2. Стратегічне планування у Бугринській територіальній громаді _____	8
1.3. Стратегічні та операційні цілі розвитку територіальної громади _____	11
1.4. Зв'язок проекту Стратегії з іншими документами державного планування _____	14
Розділ 2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення та прогностичні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень) _____	19
Розділ 3. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності населення на територіях ймовірного впливу та їх прогностичні зміни, якщо документ державного планування не буде затверджено _____	30
3.1. За станом атмосферного повітря _____	30
3.2. За екологічною ситуацією в галузі водокористування _____	32
3.3. За земельними ресурсами та станом ґрунтів _____	34
3.4. За утворенням та накопиченням відходів _____	36
3.5. Щодо еколого небезпечних об'єктів області _____	38
3.6. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. _____	39
Розділ 4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень) _____	43
Розділ 5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проекту документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування _____	46
Розділ 6. Опис наслідків для довкілля, зокрема для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків _____	50
Розділ 7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання проекту документа державного планування _____	55

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Розділ 8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	58
Розділ 9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	61
Розділ 10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення	65
Розділ 11. Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку аудиторію	66
Список джерел	68

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Список скорочень

ВВП – валовий внутрішній продукт
ВРП – валовий регіональний продукт
ГДК – гранично допустима концентрація
ДДП – документ державного планування
ДНЗ – дошкільний навчальний заклад
ЄС – Європейський Союз
ЖКГ – житлово-комунальне господарство
ЗУ – Закон України
МСБ – малий та середній бізнес
МТД – міжнародна технічна допомога
НС – надзвичайна ситуація
ОВА – обласна військова адміністрація
ОДА – обласна державна адміністрація
ОВД – оцінка пливу на довкілля
ОВНС - оцінка впливу на навколишнє середовище
ОМС – органи місцевого самоврядування
ПАТ – публічне акціонерне товариство
ПЗФ – природно-заповідний фонд
ПТНЗ - професійно-технічні навчальні заклади
РГ – робоча група
РДА – районна державна адміністрація
СЕО – стратегічна екологічна оцінка
СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив
СР – сільська / сільська рада
ТГ – територіальна громада
ТЗ – технічне завдання на проект місцевого розвитку
ТПВ – тверді побутові відходи
ЦНАП - центр надання адміністративних послуг

Перелік таблиць

Таблиця 1.1. SWOT-аналіз Бугринської територіальної громади	9
Таблиця 1.2. Стратегічні, операційні цілі та завдання Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади. 13	
Таблиця 1.3. Узгодженість проекту Стратегії розвитку Бугринської громади до 2027 р. з проектом Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.	16
Таблиця 1.4. Зв'язок Цілей сталого розвитку та стратегічних цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року	17
Таблиця 2.1. Скиди забруднених зворотних вод підприємствами Рівненського району, тис. м ³ [8]	21
Таблиця 2.2. Порівняння показників Бугринської громади із регіональними показниками	24
Таблиця 2.3. Розподіл постійного населення Бугринської громади за віком станом на 01.01.2023р.	26
Таблиця 2.4. Динаміка демографічних процесів у громаді.....	26
Таблиця 2.5. Динаміка захворюваності та поширеності хвороб серед населення області (на 1000 осіб) [8].....	27
Таблиця 2.6. Поширеність хвороб (на 1000 осіб) [8].....	27
Таблиця 2.7. Ситуація з онкологічними захворюваннями та туберкульозом (на 100 тис. осіб) в області за останні п'ять років [8].....	28
Таблиця 0.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тон	30
Таблиця 0.2. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за видами забруднюючих речовин у 2020 році, тон	30
Таблиця 0.3. Використання води у Бугринській громаді у 2021 році, млн м ³	33

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Таблиця 0.4. Динаміка утворення відходів I-IV класу небезпеки, тон	37
Таблиця 3.5. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) ТПВ згідно обласного реєстру місць видалення відходів станом на 01.01.2025 р. [8]	37
Таблиця 3.6. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р.	39
Таблиця 5.1. Узгодженість стратегічних цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року стратегічним цілям державної екологічної політики України на період до 2030 року	47
Таблиця 5.2. Відповідність цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 р.	47
Таблиця 6.1. Ключові екологічні проблеми Бугринської громади.....	50
Таблиця 7.1. Рекомендації щодо реалізації окремих завдань проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року	54
Таблиця 9.1. Екологічні індикатори моніторингу виконання проекту Стратегії.....	62

Перелік рисунків

Рис. 2.1. Розподіл постійного населення Бугринської громади за статтю та віком	26
--	----

**Розділ 1. Зміст та основні цілі документа державного планування – проекту
Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027
р., його зв'язок з іншими документами державного планування**

1.1. Загальні положення

Один з інструментів екологічної політики, який дозволяє поряд з економічними та соціальними факторами враховувати в процесах планування та управління екологічні фактори - екологічна оцінка. Екологічна оцінка заснована на простому принципі: легше виявити і запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії її впровадження. Екологічна оцінка зосереджена на всебічному аналізі можливого впливу запланованої діяльності на довкілля і використанні результатів цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків.

Стратегічна екологічна оцінка упродовж останнього десятиріччя застосовується у багатьох країнах світу. З 2001 р. СЕО обов'язкова для держав-членів Європейського Союзу. Застосування СЕО в ЄС регулюється „Директивою 2001/42/ЕС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище”. Основні положення цієї директиви стали основою для підготовки Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо). Протокол про СЕО був підписаний у травні 2003 р. в Києві на 5-й Всеєвропейській конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища „Довкілля для Європи”.

Безпосередні вигоди від СЕО полягають у зборі інформації, яка допомагає приймати виважені рішення, а також у подальших досягненнях в галузі охорони довкілля та збалансованого розвитку. Крім того, існують інші вигоди, які є невід'ємною частиною принципу залучення громадськості та прозорих процедур, яких необхідно дотримуватися. Таким чином, проведення СЕО:

- забезпечує високий рівень захисту довкілля;
- поліпшує якість розробки планів і програм;
- підвищує ефективність прийняття рішень;
- сприяє виявленню нових можливостей розвитку;
- допомагає запобігти помилкам, які можуть бути дуже дорогими;
- поліпшує систему управління;
- сприяє транскордонній співпраці.

„Стратегічність” СЕО полягає в тому, що процес екологічного оцінювання інтегрується в процес розробки планів і програм. Таким чином СЕО можна розглядати як інструмент планування. СЕО може підвищити якість планування декількома способами, зокрема шляхом забезпечення сфокусованого, відкритого до альтернатив підходу, а також шляхом аналізу цілого ряду потенційних наслідків і можливостей для досягнення більш збалансованих форм розвитку.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Об'єктом оцінки даного звіту є документ державного планування – проект Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 року (далі - Стратегія), розробка якої безпосередньо проводилася за керівництва громади.

Для проведення СЕО проекту Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 року застосована методологія, що ґрунтується на вимогах Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” та досвіді інших країн, що дозволило оцінити потенційні впливи на довкілля від реалізації Стратегії.

В рамках розробки проекту Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 року відповідно до ст. 9 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” було оприлюднено Заяву про визначення обсягу СЕО, на яку надійшли зауваження та пропозиції за № 647/0/25 від 31.03.2025 - від Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації та № 1093 від 02.05.2025 – від Рівненського обласного центру контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України, що передбачено ст. 8 та пунктом 6 статті 10 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку”.

1.2. Стратегічне планування у Бугринській територіальній громаді

Стратегія розвитку громади необхідна для визначення головних напрямків розвитку її інфраструктури, проведення системної роботи з поліпшення бізнес-клімату, розширення інвестиційних можливостей, покращення інфраструктури територій. Вона не просто вирішить її проблеми, а й буде чітким планом збалансованого розвитку для визначення свого місця на економічній та культурній карті країни.

Для цього на підставі Законів України „Про місцеві державні адміністрації” №586-XIV від 09.04.1999 р., „Про місцеве самоврядування в Україні” №280/97-ВР від 21.05.1997 р., „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” №1602-III від 23.03.2000 р., „Про стимулювання розвитку регіонів” №2850-IV від 08.09.2005 р., „Про засади державної регіональної політики” № 56-VIII від 05.02.2015 р. згідно Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій розвитку та планів заходів, затвердженого Постановою Кабінету міністрів України №932 від 11.11.2018 р., на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 09.01.2019 р. №49960/0/1-18 з урахуванням Указу Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019 „Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року”, Програми діяльності Кабінету міністрів України, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України №849 від 29.09.2019 р., розпорядження сільського голови №91 від 01.11.2023 „Про початок розробки Стратегії розвитку Бугринської територіальної на період до 2027 року” за методологічного супроводу експерта Микитина Т.М. була розроблена Стратегія розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 року.

Строковість інструментів планування визначалася на основі поєднання довгострокового стратегічного плану та середньострокових циклів планування його реалізації. Визначені на основі цього підходу стратегічні цілі мають характер довгострокових (на 7 років) напрямів розвитку, тоді як операційні цілі програми орієнтуються на реалізацію пріоритетних завдань (3 роки). Саме вони, будучи ключовими елементами Стратегії, визначають сценарії та шляхи досягнення стратегічних цілей.

Модель розробки Стратегії було обрано, виходячи з потреб громади.

Основні завдання проекту Стратегії розвитку Бугринської громади виходять з нових викликів, які потребують реагування на рівні Стратегії:

необхідності переорієнтації значної частини господарського комплексу на підтримку обороноздатності держави та післявоєнне відновлення економіки і соціальної сфери;

потреби у посиленні енергетичної безпеки;

реалізації державної програми релокації бізнесу з районів, найбільш постраждалих внаслідок російської агресії;

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

зростання навантаження на систему охорони здоров'я та соціального захисту, зокрема, внаслідок значної кількості внутрішньо переміщених в область осіб;

змін у демографічній ситуації в регіоні (трудова міграція, зростання біженців від війни).

Сформовано склад робочої групи із розроблення проєкту Стратегії, до якої увійшли депутати сільської ради, члени виконавчого комітету, фахівці різних сфер, представники бізнесу, підприємств та установ, громадських та благодійних організацій.

Саме на засіданнях Робочої групи презентувалися, обговорювалися усі напрями роботи та ухвалювалися відповідні рішення.

Відправним пунктом розробки Стратегії був соціально-економічний аналіз в умовах воєнного стану, SWOT-аналіз та розробка завдань до стратегічних та операційних цілей.

SWOT-аналіз приведений в табл. 1.1.

Таблиця 1.1. SWOT-аналіз Бугринської територіальної громади

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Громада розміщена поряд із автодорогою М06 Київ – Чоп. Відстань до обласного центру складає 31 км. 2. Територія громади сприятлива для розвитку сільського господарства. 85% території громади землі сільськогосподарського призначення. 3. На території громади наявні запаси корисних копалин (пісок). 4. Більшість населених пунктів забезпечені водопостачанням. 5. Наявні інвестиційно привабливі земельні ділянки як сільськогосподарського так і промислового значення. 6. Розвинута мережа закладів соціальної сфери – освітні та культурні заклади. 7. Якісне надання соціальних послуг у громаді. 8. У громаді наявний значний туристичний та рекреаційний потенціал (річка, заповідні території, історичні пам'ятки, туристичні маршрути).	1. Низька якість автомобільних доріг місцевого значення. 2. Трудова міграція населення, висока тіньова зайнятість, безробіття. 3. Низький рівень народжуваності у громаді. 4. Не облаштовані місця для відпочинку. 5. Не розроблено заходи із енергозбереження будівель соціальної сфери громади. 6. Будівлі соціальної сфери потребують капітального ремонту.
Можливості	Загрози
1. Членство України у ЄС. 2. Зростання інвестиційної привабливості України. 3. Розвиток логістики та ефективне використання транзитно-транспортного потенціалу. 4. Зростання світового попиту на продовольство.	1. Продовження військової агресії рф в Україні. 2. Призупинення реформ в Україні. 3. Корупція і кругова

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

5. Реалізація проєктів розвитку громад за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів та міжнародної технічної допомоги.	порука у державі.
6. Розвиток відновлюваної енергетики та використання альтернативних видів палива.	4. Скорочення у найближчі роки частки працездатного населення.
7. Популяризація екологічного способу життя та споживання органічної продукції.	5. Значний відтік капіталу з України.
8. Зростання популярності внутрішнього туризму.	6. Зростання епідемічних захворювань, низький рівень контролю відповідних служб.

***Порівняльні переваги, виклики та можливі ризики для Бугринської
територіальної громади***

Порівняльні переваги

(визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей)

- Прогнозоване продовження євроінтеграційних процесів та реформ в Україні сприятимуть покращенню бізнес-клімату та зростанню зацікавленості інвесторів до України. З урахуванням таких сильних сторін Бугринської громади, як зручне географічне положення, наявність привабливих ділянок та рекреаційних зон, такі можливості стимулюватимуть підтримку існуючих та **створення нових бізнесів на території громади за рахунок інвесторів**, що разом з очікуваним підвищенням доходів населення та зацікавленістю європейських споживачів аграрною органічною продукцією, призведе до зростання рівня зайнятості та рівня доходів населення Бугринської громади.
- Серед населення України та Європи зростає популярність **сільського, зеленого, культурного, світоглядного туризму**, чим може скористатися Бугринська громада, територією якої протікає річка Горинь, наявні пам'ятки історії та архітектури.
- Зростання попиту на продовольство на світовому ринку може **привабити інвесторів в аграрний сектор на сільських територіях громади**, стимулюватиме розвиток наявних у громаді підприємств виробників та переробників агропродукції, а також харчової промисловості.

Виклики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей)

- **Зношеність інженерно-технічних комунікацій, неналежна якість, або відсутність дорожнього покриття між населеними пунктами** в середньостроковій перспективі можуть бути частково усунуті завдяки бюджетній підтримці, що надається для територіальних громад, а також фінансовими ресурсами з ДФРР.
- Інвестиційна активність та покращання бізнес-клімату може сприяти **підвищенню підприємницької активності у громаді** та, в якійсь мірі,

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

покращання якості надання адміністративних послуг. Водночас, активне використання механізмів державної підтримки громад (пряма бюджетна підтримка) дозволить набути досвіду у залученні й позабюджетних коштів.

- Підвищення підприємницької активності також може збільшитися за рахунок зростання популярності сільського, зеленого, культурного, світоглядного туризму.

Ризики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз)

- Продовження війни, згорання реформ та, як наслідок цього, скорочення обсягів фінансової підтримки громади обмежуватиме реконструкцію інженерно-технічних комунікацій, доріг, покращення матеріально-технічної бази соціальної сфери населених пунктів громади.

Визначення Місії, стратегічного Бачення

Виходячи з матеріалів дослідження профіля громади, думок місцевих експертів, працівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, робочою групою сформульовано стратегічне бачення розвитку Бугринської громади.

Бугринська громада - сучасна європейська громада з розвинутим сільським господарством та агропереробкою, інвестиційно приваблива, туристично розвинута, екологічно чиста, комфортна і затишна для проживання своїх мешканців. Громада з розвинутим зеленим туризмом, сучасними закладами освіти та культури яка живе та розвивається у вільній країні.

1.3. Стратегічні та операційні цілі розвитку територіальної громади

Розробка Стратегії враховувала виклики, відображені у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року, серед яких:

наслідки повномасштабної війни російської федерації проти України та їх вплив на територіальні громади регіону, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;

набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та її державами-членами, та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;

рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності забезпечення зв'язку з процесом відновлення України;

міжнародних кліматичних зобов'язань України.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Моделювання сценаріїв розвитку Бугринської територіальної громади на період до 2027 року здійснюється з урахуванням таких *базових сценарних припущень*:

- Україна втратила значний економічний потенціал, податкові та митні надходження, робочі місця. Відтак, підтримка бюджету значною мірою здійснюється за рахунок зовнішньої допомоги.

- в умовах продовження військових дій такий стан справ не дозволяє прогнозувати динаміку ВВП;

- складні соціально-економічні, безпекові умови, у яких знаходиться Україна, а також початок діалогу про можливості вступу в Європейський Союз вимагають від української влади інтенсивного проведення реформ. Однією зі сфер, яка зазнає змін та набуде більшої ваги, буде державна регіональна політика. Ймовірно, будуть удосконалені цифрові інструменти для більш тісного зв'язку між елементами планування – фінансування – реалізації - моніторингу проєктів регіонального розвитку;

- передбачається нарощення міжнародної грантової підтримки, що може мати позитивний вплив на поширення навичок проектного управління серед представників органів влади, місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, бізнесу;

- зростання світового попиту на продукцію сільського господарства та харчової промисловості стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції та у подальшому впроваджувати стандарти Європейського Союзу до виготовленої в Україні продукції;

- очікується, що внаслідок проведення низки реформ бізнес-клімат в Україні покращиться, а після припинення військових дій активізується процес залучення інвестицій в Україну. Додатковим чинником, який стимулює інвесторів шукати нові виробничі майданчики неподалік європейських ринків збуту, є відтік інвестицій з Китаю;

- покращиться доступ підприємств до позичкового капіталу та грантів, розшириться спектр можливостей, для яких бізнес (у тому числі, малий та мікро-) зможе отримувати кошти та інші види підтримки;

- внаслідок впливу повномасштабної війни в Україні зазнала суттєвої трансформації транспортна логістика, зокрема, на період військових дій закритися білоруський напрям та авіап перевезення, суттєво ускладнилися морські перевезення, посилилися залізничні та автомобільні перевезення у напрямках країн ЄС;

- посилення безпекових умов для забезпечення життєдіяльності, підтримка енергонезалежності стали більш актуальними та будуть залишатися в переліку пріоритетів у середньостроковій перспективі. Частина територій України на відстані 30 км до кордонів з рф та Білоруссю стали високо ризикованими для економічного використання, і матимуть такий статус надовго після завершення військових дій;

- у найближче десятиліття буде спостерігатися зростання попиту на послуги у сфері охорони здоров'я, а також реабілітації та реінтеграції постраждалих унаслідок війни осіб.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Таблиця 1.2. Стратегічні, операційні цілі та завдання Стратегії розвитку Бугринської територіальної громади

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
1. Економічний розвиток громади	1.1. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу	1.1.1. Розроблення Комплексного плану просторового розвитку громади. 1.1.2. Проведення тренінгів, навчань для представників малого бізнесу. 1.1.3. Створення агенції розвитку Бугринської громади
	1.2. Залучення інвестицій у громаду	1.2.1. Інвентаризація об'єктів для інвестицій 1.2.2. Створення інвестиційного паспорта громади
	1.3. Розвиток комунального господарства	1.3.1. Придбання техніки для роботи комунального підприємства. 1.3.2. Впровадження ефективних технологій обліку води.
	1.4. Розвиток інфраструктури	1.4.1. Розвиток дорожньої інфраструктури 1.4.2. Будівництво об'єктів цивільного захисту. 1.4.3. Розвиток комунальної інфраструктури громади
2. Розвиток соціальної сфери	2.1. Надання якісних освітніх, медичних адміністративних та соціальних послуг	2.1.1. Вдосконалення освітніх послуг 2.1.2. Покращення медичних послуг 2.1.3. Вдосконалення адміністративних та соціальних послуг
	2.2. Підвищення соціальної активності мешканців громади	2.2.1. Модернізація бібліотек. 2.2.2. Активізація культурного життя мешканців громади.
3. Екологічно чиста громада	3.1. Енергозбереження у громаді	3.1.1. Проведення енергоаудиту громади 3.1.2. Використання відновлювальних джерел енергії в установах соціальної сфери громади

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	3.2. Збереження довкілля та розвиток сільського зеленого туризму	3.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури. 3.2.2. Створення нових туристичних маршрутів. 3.2.3. Благоустрій населених пунктів.
--	--	---

1.4. Зв'язок проекту Стратегії з іншими документами державного планування

Проект Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. узгоджується із Законами України „Про стимулювання розвитку регіонів” №2850-IV від 08.09.2005 р., „Про засади державної регіональної політики” №56-VIII від 05.02.2015 р., „Про внесення деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій” №2389-IX від 09 липня 2022 року, проектом Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5 серпня 2020 р., Програмою діяльності Кабінету міністрів України, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №849 від 29.09.2019 р., з Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій розвитку та планів заходів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №932 від 11.11.2018 р., з положеннями та завданнями Указу Президента України „Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.”, методикою розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затвердженою наказом Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №79 від 31.03.2016 р.

Проте залишається під питанням узгодженість механізмів реалізації запропонованих проектом Стратегії ініціатив із існуючою в державі системою програмно-цільового бюджетування та фінансування заходів. Стратегія сама по собі як інструмент планування регіонального розвитку не підлягає фінансуванню з бюджету громади чи державного бюджету, тому Стратегія має реалізовуватись через програми соціально-економічного розвитку, цільові програми, проекти розвитку. В основі досягнення цілей Стратегії є створення на основі її пріоритетів Плану реалізації Стратегії на новій, інноваційній для української системи місцевого розвитку, основі – як взаємоузгодженого у просторі та часі набору конкретних проектів та заходів місцевого розвитку.

При розробці проекту Стратегії розвитку Бугринської громади до 2027 року в першу чергу необхідна узгодженість з ключовими аспектами проекту Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, актуалізація якої спричинена перш за все необхідністю врахування:

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

- наслідків повномасштабної війни російської федерації проти України та їх впливу на територіальні громади та регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;
- набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та її державами-членами та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;
- рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності оновлення Стратегії для забезпечення її зв'язку з процесом відновлення України;
- внесення змін до Закону України „Про засади державної регіональної політики”;
- кліматичних зобов'язань України, зокрема щодо:
 - загальноекономічного зниження викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком (Другий Національно визначений внесок України до Паризької угоди);
 - відмови від використання вугілля на державних електростанціях до 2035 року (COP26, вступ до платформи Powering Past Coal Alliance (PPCA));
 - скорочення викидів метану на 30% до 2030 року від рівня 2020 року (COP26, долучення до ініціативи Global Methane Pledge) та ін., які формують три стратегічні цілі актуалізованої Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року;

I.Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах;

II.Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;

III.Розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Аналіз відповідності стратегічних та оперативних цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади до 2027 року проекту змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки представлений в табл. 1.3.

За усіма 3 зазначеними стратегічними цілями проекту змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки простежується часткове співпадіння зі змістом цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року.

З огляду на участь в глобальних процесах сталого розвитку в 2017 році Україна адаптувала 17 Цілей сталого розвитку (Національна доповідь „Цілі сталого розвитку: Україна”).

Згідно з Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019 „Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” зазначені Цілі сталого розвитку України є орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів.

Стратегічні цілі Стратегії „Громада сталого економічного розвитку”, „Громада всебічного розвитку людини ” та „Громада рівних можливостей” в значній мірі узгоджені з Цілями сталого розвитку. Такий зв'язок свідчить, що проєкт Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року відповідає баченню орієнтирів досягнення Україною Цілей сталого розвитку на період до 2030 року (таблиця 1.4).

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Таблиця 1.3. Узгодженість проекту Стратегії розвитку Бугринської громади до 2027 р. з проектом Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.

Стратегічні та оперативні цілі проекту Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.	Стратегічні та оперативні цілі проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року										
	1. Економічний розвиток громади	1.1. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу	1.2. Залучення інвестицій у громаду	1.3. Розвиток комунального господарства	1.4. Розвиток інфраструктури	2. Розвиток соціальної сфери	2.1. Надання якісних освітніх, медичних адміністративних та соціальних послуг	2.2. Підвищення соціальної активності мешканців громади	3. Екологічно чиста громада	3.1. Енергозбереження у громаді	3.2. Збереження довкілля та розвиток сільського зеленого туризму
Стратегічна ціль I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах											
Оперативна ціль 1.1. Відновлення інфраструктури, економічної активності та балансу екосистем, створення безпечових умов життєдіяльності на територіях відновлення		+			+						
Оперативна ціль 1.2. Підтримка та ефективне використання потенціалу територій з особливими умовами для розвитку		+									
Оперативна ціль 1.3. Поширення позитивного впливу регіональних полюсів зростання та територій сталого розвитку											

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Стратегічна ціль II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів											
Оперативна ціль 2.1. Створення умов для відновлення та розвитку людського капіталу							++				
Оперативна ціль 2.2. Відновлення та стимулювання розвитку регіональних та місцевих економік		++									
Оперативна ціль 2.3. Розвиток сталої, інклюзивної та стійкої до безпекових загроз інфраструктури					+						
Оперативна ціль 2.4. Сприяння інноваційному розвитку регіональних економік			+				+				
Стратегічна ціль III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування											
Оперативна ціль 3.1. Забезпечення стійкості та ефективності публічного управління відповідно до безпекових, демографічних та економічних викликів											
Оперативна ціль 3.2. Підвищення ефективності та підзвітності публічного інвестування							+				
Оперативна ціль 3.4. Наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик ЄС											

*У клітинках ступінь зв'язку окремих цілей відмічається як ++ (сильний зв'язок) або + (опосередкований зв'язок)

Таблиця 1.4. Зв'язок Цілей сталого розвитку та стратегічних цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року

Глобальні Цілі сталого розвитку	Стратегічні цілі проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р.
--	---

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	1. Економічний розвиток громади	2. Розвиток соціальної сфери	3. Екологічно чиста громада
1. Подолання бідності	+	+	
2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	++		
3. Міцне здоров'я і благополуччя		++	
4. Якісна освіта		++	
5. Гендерна рівність	+	+	
6. Чиста вода та належні санітарні умови		+	++
7. Доступна та чиста енергія	+		++
8. Гідна праця та економічне зростання	++		
9. Промисловість, інновації та інфраструктура	++		
10. Скорочення нерівності	+	+	
11. Сталий розвиток міст і громад			
12. Відповідальне споживання та виробництво	+	+	
13. Пом'якшення наслідків зміни клімату			+
14. Збереження морських ресурсів			
15. Захист та відновлення екосистем суші			+
16. Мир, справедливість та сильні Інститути	+		
17. Партнерство заради сталого розвитку	+	+	

Примітка: „++” - сильний зв'язок, „+” - опосередкований зв'язок

Розділ 2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення та прогностні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

На сьогодні Рівненщина відноситься до територій з помірним рівнем забруднення довкілля, але з помітно вираженою тенденцією до зростання техногенного навантаження на нього.

Промислову спеціалізацію області визначають електроенергетика, хімічна та деревообробна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, виробництво скловиробів, машинобудування і металообробка, текстильна, харчова та видобувна промисловості.

Всі складові довкілля (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси) зазнають антропогенного навантаження, що супроводжується збільшенням обсягів викидів в атмосферу та скидів у поверхневі водні об'єкти зворотних вод підприємств, накопиченням відходів усіх класів небезпеки.

При цьому просторовий розподіл техногенного навантаження на довкілля Рівненщини нерівномірний, що викликане концентрацією промислового потенціалу переважно в центральній частині області.

За даними Головного управління статистики у області загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2022 році від стаціонарних джерел склав 5585 т, що на 3800 т або на 40% більше 2021 року, в т. ч. 1207 т у вигляді твердих суспендованих частинок, 261 т діоксиду сірки, 2013 т діоксиду азоту та 885 т оксиду вуглецю. З цієї кількості викидів 3745,6 т припадає на ПрАТ „Рівнеазот”, філію „Волинь-цемент” ПрАТ „Дікергофф цемент Україна”, ПрАТ „Вераллія Україна”, ПрАТ „Костопільський завод скловиробів”, ТзОВ „Свиспан Лімітед”, ТзОВ „ОДЕК Україна”, ТзОВ „Оператор газотранспортної системи України Рівненське ЛВУМГ”, ТзОВ „Укрмолпродукт”, ТзОВ „Ізотерм-С”, ДП „Рівнеторф”.

Площа лісів становить 818,6 тис. гектарів, лісистість – 40,8 відсотка.

З них площа лісів філій ДП „Ліси України” – 716,7 тис. га (85% загального лісового фонду області), решта – у користуванні інших лісокористувачів.

Лісові масиви на території області розміщені нерівномірно, в основному зосереджені в її північній частині.

Запас деревини в лісах Рівненського обласного управління лісового та мисливського господарства становить 112 тис. куб. м. Середня щорічна зміна запасу на 1 га – 4,0 куб. м.

Площа земель, вкритих лісовою рослинністю, становить 671,6 тис. га, серед яких 14% - м'яколистяні насадження, 27% - твердолистяні насадження та 45% - хвойні насадження.

Середній запас на 1 га лісовкритих площ – 210 куб. м. Середній річний приріст деревини – 3,9 куб. м/га. Середній вік насаджень – 54 роки.

Разом з тим, потребують постійної уваги та фінансування відтворення лісів та рекультивації земель, порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину,

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

піску та інших корисних копалин, запобігання поширенню осередків усихання соснових насаджень.

Для забезпечення екологічного збалансованого розвитку, збереження популяцій видів рослин і тварин області створена мережа природно-заповідного фонду, до якої станом на 01.01.2023 р. віднесено 331 територію та об'єкт загальною площею 229,1 тис. га, що складає 11,4% площі області (у тому числі 29 об'єктів загальнодержавного значення площею 114,4 тис. га та 302 об'єкти місцевого значення площею 114,7 тис. га).

За даними головного управління Держгеокадастру у області загальна площа земель становить 2005,1 тис. га, з них 922 тис. га (46,2%) займають сільськогосподарські угіддя, 818,6 тис. га (40,8%) - ліси та лісовкриті площі, забудовані землі – 86,4 тис. га (4,3%), відкриті заболочені землі – 95,5 тис. га (4,8%), інші землі – 39,2 тис. га (2%), 43,2 тис. га (2,1%) – території, покриті поверхневими водами.

В результаті інтенсивного землеробства сільськогосподарське освоєння території області становить 85,3%, а розораність сільськогосподарських угідь – 77,8%.

Все більшої гостроти набуває забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання.

Основним способом видалення ТПВ на сьогодні в громадах області є їх захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. Складування відходів проводиться розрівнюванням, ущільненням, ізоляцією ґрунтом.

Роздільне збирання ТПВ контейнерним методом запроваджено у 93 населених пунктах області. В основному компоненти ТПВ, які збираються окремо, - це ПЕТ пляшка та інші вироби з поліетилену, скло, папір.

Для забезпечення впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, придбання відповідного обладнання та впровадження новітніх технологій в сфері поводження з відходами необхідні додаткові джерела та збільшення обсягів фінансування, а також підтримка з боку держави.

До обласного реєстру місць видалення відходів Рівненської області станом на 01.01.2023 року внесено 22 сміттєзвалища для промислових відходів загальною площею 242,24 га.

Станом на 01.01.2023 в населених пунктах області обліковується 434 полігони та звалища ТПВ, з них 364 - паспортизовані та внесені до Реєстру місць видалення відходів у Рівненській області, з них діючі – 357 одиниць (2 полігони та 355 звалища побутових відходів) та 1 завод з переробки ТПВ ТзОВ „УКРЕКО-ІНДАСТРІ” площею 2,7 га. Закриті – 7 одиниць.

Потребують утилізації залишки непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин області в кількості 46,515 т.

Погіршенню якості поверхневих вод, що включають 149 річок довжиною понад 10 км, належать басейну Прип'яті і живляться, в основному, за рахунок талих снігових вод, у меншій мірі – ґрунтових вод та атмосферних опадів, сприяють скиди недостатньо очищених стічних вод комунальних підприємств області, які є їх найбільшими забруднювачими, зокрема, в містах Вараш,

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Острог, Костопіль, Сарни, Березне, Радивилів, Корець та селища Володимирець, Рокитне, Зарічне, Демидівка, 151 озеро, 12 водосховищ та 1546 ставків. Найбільші з них – Стир з притокою Іква, Ствига з притокою Льва, Горинь та її притока Случ. Найбільші озера – Нобель (4,99 км²) та Біле (4,53 км²). Є також значна кількість озер у заплавах річок Горині, Стиру, Веселухи. Озера використовуються для рекреації, риболовлі.

Підприємства, що скидали забруднені зворотні води 2022 р., наведені в табл. 2.2.

РОВКП ВКГ „Рівнеоблводоканал” здійснює щомісячні спостереження за станом поверхневих вод в 2 пунктах спостережень – до і після скиду очисних споруд Гощанської ділянки „Рівнеоблводоканал”, де зафіксоване перевищення ГДК за показниками БСК₅ в 1,7 та 1,7 рази відповідно, спостерігався низький вміст розчиненого у воді кисню протягом року в межах 4,8-5,2 мг/дм³.

Для покращення ситуації протягом 2022 р. виконані капітальний та поточний ремонти на об’єктах водопостачання та водовідведення за власні кошти підприємства загальною вартістю 9128,885 тис. грн., у т. ч. очисних споруд каналізації в смт Гоща та Квасилів.

За кошти Інвестиційної програми підприємства РОВКП ВКГ „Рівнеоблводоканал” (амортизаційні відрахування підприємства) придбано насос №4 в рамках реконструкції ВНС „Горбаків” II підйому по вул. Центральна, 46 в с.Горбаків.

За кошти місцевих бюджетів проведена реконструкція водогону „Горбаків – Рівне” в районі с.Бабин Рівненського району (замінено ділянку III водоводу 593 м. п., виконано ремонт камер), а також капітальний ремонт та встановлення пожежних гідрантів в населених пунктах Рівненського району.

Таблиця 2.1. Скиди забруднених зворотних вод підприємствами Рівненського району, тис. м³ [8]

<i>Адміністративно-територіальні одиниці, підприємства</i>	<i>Об’єм скидів забруднених вод, тис. м³</i>
Острозьке КП «Водоканал»	166,3
КП «Березневодоканал»	137,2
Сарненська дослідна станція	17,1
ТзОВ «Західкапіталінвест»	6,1
ТОВ «Папірінвест»	10,6
ТОВ Холдингова компанія «Надра України»	0,7
КП «Корецьжитловодоканал»	18,6
ДКП «Костопільводоканал»	459,0
ПрАТ «Івано-Долинський спецкар’єр»	164,9
Філія «Волинь Цемент» ПАТ «Дікергофф Цемент Україна»	785,5
ОСББ «Центральна – 47-А»	5,2
ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» м.Рівне	14,4
ТОВ «Екватор-Р» м.Рівне	6,0

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

ТзОВ «Обарівінвест»	0,9
Підприємство «Клевань Комунсервіс» смт Клевань	151,1
Оржівське ВУЖКГ	84,6
ТОВ «ОДЕК Україна»	94,5
ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№96)» (с. Городище)	32,4
КЗ «Ясининицький навчально-реалітаційний центр»	0,5

За інвесторські кошти проводились роботи з будівництва водопроводу ДНЗ №16 вул. Коновальця, поточний ремонт водопроводу по пр. Миру, 7, влаштування водопроводу та каналізації по новому будівництву кварталу житлової та громадської забудови в районі вул. Чорновола у м. Рівне (5 та 6 черга будівництва), монтаж устаткування, насосного обладнання та запірної арматури КНС на території Великожитинської сільської ради, реконструкцію промислового комплексу і споруд під підприємство деревообробі промисловості в с.Городок Рівненського району, влаштування позамайданчикової зливної каналізації, капітальний ремонт господарсько-побутової каналізаційної мережі тощо.

З метою охорони і раціонального використання водних ресурсів проводились роботи з придбання насосного та технологічного обладнання на очисних спорудах за рахунок коштів місцевих природоохоронних фондів на комунальних каналізаційних системах КП „Вараштепловодоканал” м. Вараш, КП „Аква” смт Володимирець, смт Зарічне Заріченської селищної ради, КП „Березневодоканал” м. Березне.

Екологічні проблеми області впливають на умови життєдіяльності та стан здоров'я населення, адже аналіз нозогеографічних карт розподілу рівнів забрудненості навколишнього середовища показує, що територіальний розподіл захворюваності населення тісно корелює з екологічними показниками ситуації на території України.

У Північно-Західному соціально-економічному районі, який включає Рівненську область, нозогеографічна ситуація має певні особливості. Частина області постраждала від наслідків Чорнобильської катастрофи та має підвищений рівень забрудненості ґрунтів радіонуклідами.

Після катастрофи на ЧАЕС поширення захворювань в північній частині області зростає, особливо ендокринологічних захворювань та хвороб крові.

Просторовий розподіл рівнів первинної захворюваності залежить від сумарного забруднення ґрунтів радіонуклідами та накопичення радіоактивного опромінення населення.

В останні роки частка впливу екологічних факторів зростає. Особливо це характерно для територій з екологічно несприятливою ситуацією, територій з високою концентрацією промислових підприємств та територій, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. Згідно В.В.Худолей та І.В.Мізгірєв (1996) в найближчі 30-40 років (при збереженні існуючих

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

тенденцій розвитку індустрії) здоров'я населення на 50-70% буде залежати від якості середовища перебування. Велику кількість нозологічних одиниць можна віднести до екологічно залежних. До таких ефектів на здоров'я можна віднести випадки, коли забруднення навколишнього середовища сприяє виникненню або ускладненню захворювання.

У матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я вказується, що в сукупному вплив на здоров'я населення середовища перебування складає 20%.

В.П.Петленко (1996) приводить вплив екологічних факторів на здоров'я населення рівним 25%. За оцінками інших фахівців від 25 до 50% всіх захворювань можна віднести до впливу екологічних факторів.

Погіршення стану довкілля безпосередньо впливає на зростання кількості людей, що страждають від хронічних хвороб: алергій, хвороб систем кровообігу та онкологічних захворювань.

До екологічно залежних нозологічних форм можна віднести захворювання органів дихання (у т. ч. бронхіальна астма), порушення чоловічого й жіночого репродуктивного здоров'я (у т. ч. ранні втрати плода, спонтанні аборти, уроджені пороки розвитку; порушення нервово-психічного розвитку дітей), злякисні новоутворення (рак легенів, рак молочної залози, рак щитовидної залози) і багато інших змін стану здоров'я.

Смертність від новоутворень займає друге місце після хвороб системи кровообігу.

Захворюваність населення можна вважати найбільш чутливим показником, який характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, загальна поширеність враховує всіх хворих, виявлених на момент обліку.

Важливою медико-біологічною та соціально-економічною проблемою залишається зростання онкозахворюваності та захворюваності на туберкульоз. Не останню роль у захворюваності населення цими хворобами відіграють несприятливі екологічні фактори, адже ряд забруднювальних речовин, що потрапляють у повітря, питну воду, через ґрунт у рослини, тварини та продукти харчування відзначаються своєю канцерогенною дією. Особливо небезпечні радіонукліди, що потрапили у навколишнє середовище внаслідок аварії на ЧАЕС.

Онкологічна ситуація в області характеризується поширеністю злякисних новоутворень, зростанням контингентів онкохворих.

Найбільше постраждали ті, хто в період Чорнобильської катастрофи був дитиною, адже хвороби проявляються вже у більш зрілому віці, відтак захворюваність серед населення, яке постраждало від радіоактивного забруднення в результаті Чорнобильської катастрофи на порядок збільшилась.

Малі дози радіації спричиняють порушення розвитку та функціонування щитовидної залози, дихальної системи, органів кровотворення, через що структура смертності протягом останніх років залишається незмінною: на першому місці – хвороби системи кровообігу, на другому – новоутворення.

Багато захворювань протікають нетипово і в умовах впливу забрудненого навколишнього середовища відбувається омолодження ряду нозологічних

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

форм. У світі відбуваються певні глобальні зміни стану здоров'я населення й, згідно із прогнозом очікується ріст таких екологічно залежних захворювань, як хронічні легеневі захворювання, захворювання немовлят і деякі інші.

В цілому здоров'я населення можна оцінити такими показниками, як середня тривалість життя при народженні або після досягнення певного віку, загальна смертність та смертність дітей до одного року життя, захворюваність і функціональні відхилення, поширеність хвороб.

Рівненська обл. займає площу 20051,0 км², а за даними Головного управління статистики в області станом на 01.01.2023 р. чисельність наявного населення становила 1141,8 тис. осіб, в т. ч. міське населення - 541,8 тис. осіб, сільське – 600,0 тис. осіб, що складає 2,7% населення України, в тому числі міського – 1,9%, сільського – 4,7% (табл. 2.4).

Таблиця 2.2. Порівняння показників Бугринської громади із регіональними показниками

Регіон	Площа, км ²	Площа громади у % до загальної площі району/області	Населення, осіб	Населення громади у % до населення району/області	Густота населення (осіб/км ²)
Бугринська громада	90.181	-	4003	-	44,4
Рівненський район	7216,6	16,4	632426	8,1	87,6
Рівненська область	20047,0	5,9	1152961	4,7	57,5

Демографічні процеси відзначаються великою інерційністю, а отже, якісь значні демографічні кризи, які відбуваються в певний історичний період, відбиваються на демографічних процесах впродовж наступних десятиліть. Такою демографічною кризою в Україні був різкий спад народжуваності з середини і до кінця 1990-х років, що був спричинений різким падінням рівня життя населення.

На діаграмі виразно помітна так звана „демографічна яма” у віковій категорії 20-25 років. Вочевидь, ця „яма” впродовж наступного десятиліття переміститься по осі.

Це означає, що у період дії проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. буде відчуватися брак працездатного населення у віці 20-25 років.

Регіональний прогноз загальної чисельності населення показує негативну динаміку, але на демографічну ситуацію в області суттєво впливають внутрішньо переміщені особи; трудові мігранти та біженці (зокрема, виїзд жителів області за межі території України); скорочення народжуваності.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

На Рівненщині офіційно перебувало 87 тис. внутрішньо переміщених осіб. За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, органами соціального захисту населення, уповноваженими особами виконавчих органів сільських, селищних, міських рад та центрами надання адміністративних послуг в області станом на 11.04.2023 р. взято на облік 54017 внутрішньо переміщених осіб. З них: дітей до 18 років – 15303, осіб з інвалідністю – 2296, пенсіонерів – 7864.

Статистичними даними, що характеризують демографічні тенденції в Рівненській області, важливими для повного розуміння місцевої демографічної ситуації, є вікова структура населення, аналіз якої дозволяє зауважити, що демографічна структура Рівненської області вигідно відрізняється значною часткою населення молодше працездатного віку.

До лютого 2022 року спостерігався природний приріст населення у містах Рівне, Вараш та ТГ території бувшого Рокитнівського району.

У сільській місцевості області кількість осіб працездатного віку значно менша, ніж у міських поселеннях.

Останніми роками є тенденція до повільного зростання осіб молодших працездатного віку при скороченні групи економічно неактивного населення – людей пенсійного віку. Як наслідок, при незмінності вищезгаданої тенденції у короткостроковому періоді можна передбачати сталість показника навантаження на 1 працездатну особу.

Базовим є припущення незмінності умов та чинників впливу, котрі детермінують напрям розвитку подій.

В області функціонує 97 закладів охорони здоров'я (з них 42 стаціонарних), 36 центрів первинної медичної допомоги (до структури центрів входять 215 лікарських амбулаторій загальної практики – сімейної медицини, 473 фельдшерсько-акушерських пунктів та 81 пункт здоров'я), 2 самостійних лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів.

Середня тривалість життя в області дещо вища ніж в Україні в цілому і становить 69,9 років (чоловіки – 64,9 років, жінки – 75,1 років).

Статеві-вікова піраміда населення області у молодших вікових групах є відносно симетричною, зокрема відслідковується незначна кількісна перевага чоловіків у віковій групі від народження до 29 років. У старших вікових групах (понад 46 років) спостерігається дисбаланс між чисельністю чоловічого та жіночого населення за рахунок кількісної переваги жінок. Найбільше диспропорція між чоловічим і жіночим населенням помітна у віковій групі старше 59 років та понад 67 років. При цьому, у віці понад 67 років чисельність жінок перевищує чисельність чоловіків майже вдвічі. Відслідковується розширення діаграми у віковій групі 26–29 років (переважно за рахунок чоловічої частини населення), 52–55 років та 71–76 років – за рахунок жінок. Розподіл постійного населення громади за статтю та віком представлений на рис. 2.1 та в таблиці 2.5.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Таблиця 2.3. Розподіл постійного населення Бугринської громади за віком станом на 01.01.2023р.

Показники	2024	У %
Молодшому за працездатний (0-15 років)	642	16,0
- діти дошкільного віку (0 – 5 років)	232	5,8
- діти шкільного віку (6 – 18 років)	647	16,1
Працездатному (19 – 60 років)	1916	47,7
Старшому за працездатний (60 + років)	1217	10,3
Всього населення	4012	100

Громада характеризується суттєвими відмінностями у віковій структурі населення від вікової структури населення України.

Зокрема, частка осіб 60 років і старших у громаді нижча від середньоукраїнського показника, водночас частка дітей віком до 18 років значно вища, ніж в середньому по Україні.

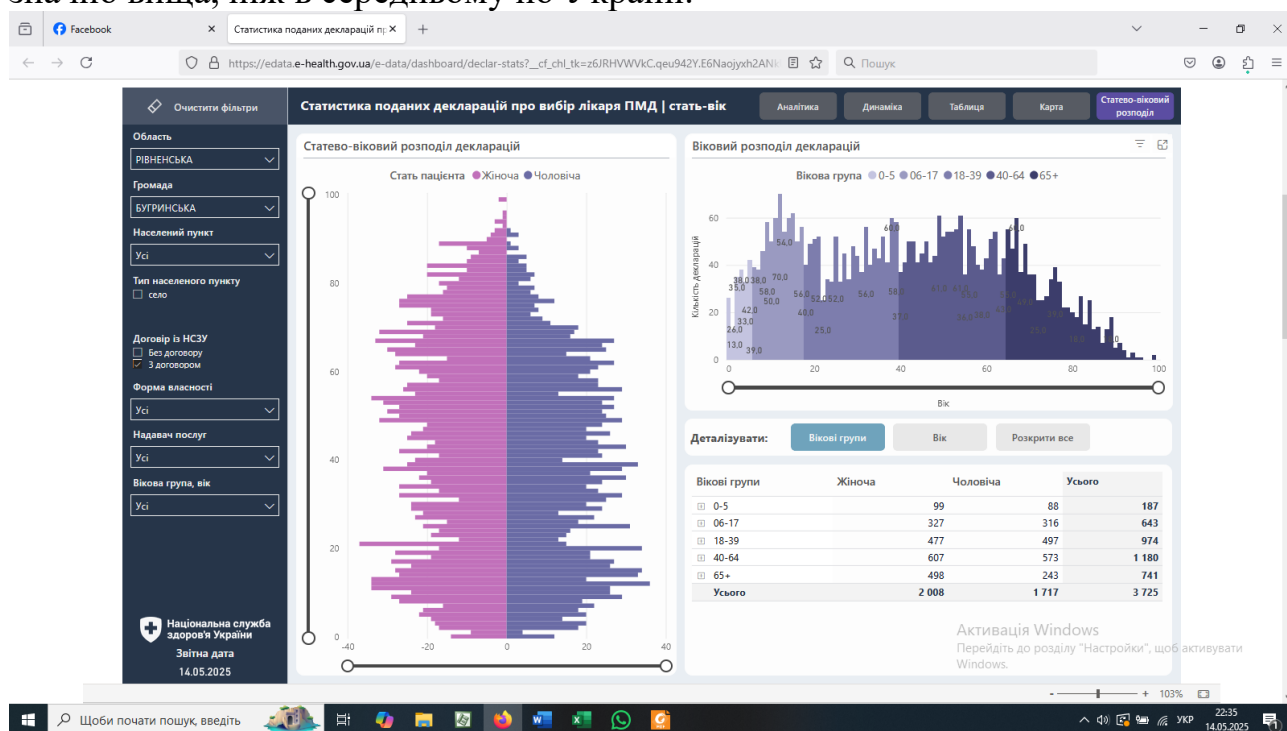

Рис. 2.1. Розподіл постійного населення Бугринської громади за статтю та віком

Динаміка демографічних процесів у громаді за останні п'ять років наведена в табл. 2.6 [8].

Таблиця 2.4. Динаміка демографічних процесів у громаді

Показники	2022	2023	2024
Народжені	27	15	17
Померлі	53	70	64
<i>Природний приріст</i>	-26	-55	-47
Прибулі	112	129	120
Вибулі	105	167	143

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

<i>Сальдо міграції</i>	7	-38	-23
<i>Загальне збільшення (зменшення)</i>	-19	-93	-70

Природне поновлення населення зберігається лише у Сарненському та Вараському районах.

Погіршення стану довкілля безпосередньо впливає на зростання кількості людей, що страждають від хронічних хвороб: алергій, хвороб систем кровообігу та онкологічних захворювань. Захворюваність населення можна вважати найбільш чутливим показником, який характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, загальна (поширеність) враховує всіх хворих, виявлених на момент обліку.

За даними Комунального підприємства „Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики” в 2022 році в порівнянні з 2021 роком в області відмічається дещо зменшення рівнів поширеності хвороб з 1708,1 до 1640,5 на 1000 осіб та первинної захворюваності з 793,2 до 759,6 на 1000 осіб серед всього населення.

На першому місці за поширеністю хвороб серед населення області лідирують хвороби органів дихання. Поширеність хвороб органів дихання у 2022 році становила 335,4 випадки на 1000 осіб, на другому місці знаходиться поширеність хвороб системи кровообігу – 349,7 випадків на 1000 осіб, поширеність хвороб ендокринної системи – 126,5 випадків на 1000 осіб, поширеність хвороб крові і кровотворних органів – 13,1 випадків на 1000 осіб, новоутворень – 23,9 випадків на 1000 осіб.

Таблиця 2.5. Динаміка захворюваності та поширеності хвороб серед населення області (на 1000 осіб) [8]

<i>Категорії населення</i>	<i>2018 р.</i>	<i>2019 р.</i>	<i>2020 р.</i>	<i>2021 р.</i>	<i>2022 р.</i>
Захворюваність всього населення області	716,5	693,5	591,1	793,2	759,6
в т. ч. - дорослі	515,6	502,1	458,9	660,5	663,1
- підлітки (15-17 років)	1526,0	1411,0	1258,6	1214,3	1066,8
- діти (до 14 років)	1323,0	1262,4	972,8		
Поширеність	1837,0	1797,0	1384,4	1708,1	1640,5

Динаміка поширеності серед населення області хвороб системи кровообігу, органів дихання, органів травлення, ендокринної системи, крові та кровотворних органів, новоутворень за останні 5 років наведена в табл. 2.8 [8].

Таблиця 2.6. Поширеність хвороб (на 1000 осіб) [8]

<i>Класи хвороб</i>	<i>2018 р.</i>	<i>2019 р.</i>	<i>2020 р.</i>	<i>2021 р.</i>	<i>2022 р.</i>
Система кровообігу	480,9	467,8	320,2	344,1	335,4
Органи дихання	369,9	361,7	335,8	368,0	349,7

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Ендокринна система	137,7	140,8	130,3	130,1	126,5
Кров і кровотворні органи	28,9	16,3	13,9	13,7	13,1
Новоутворення	47,3	48,4	21,5	22,7	23,9

Онкологічна ситуація в області характеризується значною поширеністю злоякісних новоутворень серед населення, зростанням контингентів онкохворих, яка протягом останніх років зростає. Станом на 01.01.2023 року поширеність злоякісних новоутворень становить 2385,8 на 100 тис. осіб, первинна захворюваність 252,5 на 100 тис. осіб. В порівнянні з 2021 роком поширеність злоякісних новоутворень серед населення області зросла на 3%.

Протягом останніх років спостерігаються позитивні зрушення щодо поширеності та захворюваності на активні форми туберкульозу. Разом з тим спостерігається зростання відсотку занедбаних та деструктивних форм туберкульозу серед вперше виявлених хворих.

Ситуація з онкологічними захворюваннями та туберкульозом в області наведена в табл. 2.9 [8].

Таблиця 2.7. Ситуація з онкологічними захворюваннями та туберкульозом (на 100 тис. осіб) в області за останні п'ять років [8]

<i>Назва показника</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>
Захворюваність на онкопатологію на 100 тис. осіб	259,1	266,1	224,3	244,5	252,5
Відсоток 4 стадії онкозахворювань (у вперше виявлених хворих)	14,0	13,3	13,1	13,4	13,5
Поширеність злоякісних новоутворень на 100 тис. осіб	1942,8	2068,7	2148,4	2273,8	2385,8
Захворюваність активним туберкульозом на 100 тис. осіб	41,8	41,5	30,6	31,7	37,5
Відсоток занедбаних форм туберкульозу (серед вперше виявлених хворих)	36,1	31,2	35,4	33,2	32,6
Поширеність (хворобливість) активним туберкульозом на 100 тис. осіб	64,2	63,8	50,8	44,4	46,5

Після Чорнобильської катастрофи радіацією уражено понад 11 тис. кв. кілометрів території області, або 56 відсотків від загальної її площі. Радіаційно забруднені сільськогосподарські угіддя займають 290 тис. гектарів (31 відсоток від загальної площі сільськогосподарських угідь області); лісові масиви – 654 тис. гектарів (82 відсотка лісів та лісовкритих площ області).

Згідно з експертними висновками про радіологічний стан населених пунктів 183 населені пункти Рівненського, Вараського та Сарненського районів області залишаються у зонах радіоактивного забруднення.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

В зв'язку з цим в області постійно проводиться оздоровлення постраждалого населення внаслідок аварії на ЧАЕС шляхом амбулаторного, стаціонарного та санаторно-курортного лікування. Так, протягом 2022 року оздоровлено 187,079 тис. постраждалих осіб дорослого населення та 62,892 тис. постраждалих дітей, з них на санаторно-курортне лікування відправлено 0,3% дорослого населення та 0,2% дітей.

Таким чином, у випадку, якщо проект Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року не буде затверджено, ризик погіршення екологічної ситуації в громаді та її негативний вплив на здоров'я мешканців може зрости. Водночас не прийняття проекту Стратегії призведе до низки проблем, які будуть причиною поступового зниження умов життєдіяльності та здоров'я населення. Зокрема:

- екологічна культура мешканців залишатиметься на низькому рівні;
- забруднення ґрунтів буде продовжуватись через несанкціоновані сміттєвалища та недосконалу систему управління відходами;
- недостатньо будуть оновлюватися існуючі та створюватися нові насадження у межах населених пунктів на землях відповідного призначення;
- далі буде зменшуватися біорізноманіття флори та фауни, а також асиміляційна спроможність біоценозів через недостатню увагу до природоохоронних територій та об'єктів;
- зберігатиметься значна амортизація об'єктів житлово-комунальної інфраструктури громади, що не будуть модернізовані;
- фізичний знос мереж централізованого водопостачання та водовідведення спричинятиме значні витрати й втрати води, а також потрапляння стічних вод в ґрунти і поверхневі води;
- недостатні реновації та створення зелених зон, невідповідний санітарний та екологічний стан водних об'єктів не сприятиме адаптації населення до змін клімату;
- недостатньо ефективною залишатиметься мережа закладів охорони здоров'я;
- погіршуватиметься стан здоров'я населення через те, що рівень якості медичних послуг не зростатиме;
- низькою залишатиметься енергоефективність комунальних будівель, в т. ч. закладів освіти і охорони здоров'я;
- погіршуватиметься якість дорожнього покриття та дорожньої інфраструктури доріг місцевого та регіонального значення, на цьому фоні зростатиме негативний вплив транспорту на атмосферне повітря і здоров'я населення, що в подальшому призведе до зниження рівня комфортності проживання.

В разі неприйняття проекту Стратегії інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті сприятиме накопиченню екологічних проблем, що можуть спричинити загрози техногенного характеру. Може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що загострять екологічну ситуацію у громаді.

Розділ 3. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності населення на територіях ймовірного впливу та їх прогнознi зміни, якщо документ державного планування не буде затверджено

3.1. За станом атмосферного повітря

Щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на квадратний кілометр території області склала 467,7 кг у 2021 році проти 506,1 кг у 2020 році, у розрахунку на одну особу – 8,2 кг у 2021 році проти 8,8 кг у 2020 році.

У зв'язку із збільшенням навантаження пересувних та стаціонарних джерел на атмосферне повітря відбувається погіршення якості довкілля, санітарного стану території, фіксуються перевищення концентрацій забруднюючих речовин. Найвища щільність викидів від стаціонарних джерел спостерігається у містах обласного підпорядкування: Рівне, Сарни, Дубно, Вараш та припадає на Рівненський, Сарненський райони. Найменше викидів припадає на Дубнівський район.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в порівнянні в області та Сарненському районі (для аналізу використані статистичні дані на основі характеристик Сарненського району, у зв'язку з відсутністю оновленої інформації в контексті новоутворених адміністративних районів та ТГ Рівненської області) наведена в таблиці 3.1.

Таблиця 0.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тон

	2000	2005	2010	2015	2019	2020
Рівненська область	14143	17328	12935	10229	9911	10148
Рівненський район	936	2957	1021	1092	1617	1404

Динаміка викидів у Рівненському районі свідчить про зменшення викидів у період з 2000 по 2019 роки у 1,4 рази, що пов'язано із спадом промислового виробництва у районі.

За підсумками 2020 року в зв'язку з глобальною епідемією коронавірусу й суттєвим зниженням обсягів виробництва не тільки на великих підприємствах, але й в малому і середньому бізнесі, спостерігаємо стабілізацію викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Сарненському районі та по області загалом.

Таблиця 0.2. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за видами забруднюючих речовин у 2020 році, тон

	Обсяги	У тому числі	Крім
--	---------------	---------------------	-------------

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	викидів забрудн ю-ючих речови н, всього	Діоксиду сірки	Діоксиду азоту	Метану	Оксиду вуглецю	Оксиду азоту	Сажі	Неметанових летких органічних	ТОГО ВИКИ- ДИ діок- сиду вугле- цю, тис. т
Рівненськ а область	9378,4	308,9	3387,4	385	1318,5	1202,2	30,3	333,7	2337,2
Рівненськ ий район	7953,4	198,3	3217,6	295,3	1111,4	1198,9	14,7	144,9	2259,4

У загальному обсязі викидів від стаціонарних джерел забруднення в області переважають діоксид вуглецю (24,9 %), діоксид азоту (12,8 %). В Сарненському районі переважають – оксид вуглецю (13,3 %) та діоксид азоту (11,7 %). Крім того, від стаціонарних джерел в атмосферу потрапило 32,2 тис тон діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

Забруднене повітря також перешкоджає повноцінному диханню. У людей із захворюваннями дихальних шляхів, імунна система вже і так відчуває навантаження, в результаті чого проблеми з диханням загострюються.

Забруднюючі речовини негативно впливають і на серце – прослідковується зв'язок між різким підвищенням концентрації оксидів азоту в атмосфері і ризиком виникнення інфарктів та інших серцевих відхилень.

Дрібнодисперсні частинки, що містяться в брудному повітрі, легко потрапляють в організм людини. Вони здатні викликати підвищене утворення тромбоцитів, які відповідають за згортання крові. Однак у разі підвищеного утворення вони стають причиною виникнення тромбів у кровоносних судинах, що порушує нормальний приплив крові до серцевого м'яза та порушення кровообігу в цілому, підсилює коливання артеріального тиску протягом дня.

Шкідливі речовини в атмосферному повітрі часто є причиною патологій у новонароджених. Особливо шкідливо вони впливають на плід в перші два триместри вагітності, коли відбуваються основні процеси його розвитку.

Згідно Ю.С.Кушнірука динаміка кількості викидів в атмосферне повітря у порівнянні з показниками смертності з причин хвороб органів дихання свідчить, що за період з 1990 по 1999 р. рівень викидів по Рівненській області знизився на 82% при тенденції щорічного зниження на 10...30%. Поряд з цим спостерігається і зниження динаміки смертності з причин хвороб органів дихання, однак щорічне зменшення не перевищує значень 10...20%, а загальне зниження смертності з причин захворювань органів дихання за 10 років спостережень при зменшенні кількості викидів в 5,4 рази становить 2,05 рази, тобто 48,6% по відношенню до 1990 р.

Виходячи з цього, у випадку незатвердження проекту Стратегії розвитку Рівненської обл. на період до 2027 р. та збереження тенденції скорочення

обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря, не очікується.

3.2. За екологічною ситуацією в галузі водокористування

Вода належить до природного ресурсу, без якого неможливе існування живих організмів. Проблема використання водних ресурсів загострюється навіть для районів з високою водозабезпеченістю, що зумовлено постійно зростаючим рівнем забруднення. Залежно від якості природних вод вони можуть бути використані на потреби різних галузей економіки, в тому числі для забезпечення комунально-побутових, лікувальних та інших потреб населення. Вода незадовільної якості може стати причиною виникнення багатьох захворювань.

Проблема якості питної води була і лишається вкрай актуальною і надзвичайно гострою, оскільки за ступенем водозабезпечення Україна посідає одне з останніх місць серед країн Європи, а за водоемністю валового внутрішнього продукту перевищує їх у кілька разів. Вочевидь водні ресурси України використовують, а отже, і забруднюють у декілька разів інтенсивніше, ніж в інших країнах. Ситуація ускладнюється великим об'ємом стічних вод, які утворюються на території України внаслідок урбанізації.

А одним із найважливіших критеріїв навколишнього середовища, що впливає на здоров'я населення, є якість питної води. ВООЗ допускає, що 60% захворювань обумовлені вживанням недоброякісної води.

Високий рівень деградації навколишнього середовища, нагромадження неприпустимих обсягів відходів на невідпорядкованих полігонах, значні площі розораних і забруднених земель призвели до погіршення якості поверхневих і підземних вод.

Водний потенціал Рівненської області дозволяє забезпечувати водними ресурсами всі галузі економіки регіону, у яких у процесі виробництва використовуються підземні та поверхневі води, та стимулює розвиток рибогосподарських підприємств, туристично-рекреаційної сфери.

Територією Рівненської області протікає 149 річок довжиною понад 10 км, знаходяться 151 озеро, 12 водосховищ, 1546 ставків.

Річки області належать до басейну правої притоки Дніпра – р.Прип'ять і живляться в основному за рахунок талих, снігових вод, у меншій мірі – ґрунтових вод та атмосферних опадів.

Основний напрямок течії рік з півдня на північ зумовлений загальним зниженням у цьому напрямку висотних відміток поверхні.

Найбільшими споживачами водних ресурсів у Рівненській області є промисловість, при цьому, в енергетичній галузі споживається близько 82 відс. спожитої води галузі. У сільському господарстві основним споживачем є ставкове рибне господарство, частка сільськогосподарського водопостачання є порівняно незначною.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

У таблиці 3.3. наведено показники використання води суб'єктами господарювання Бугринської громади, які відповідно до Порядку ведення державного обліку водокористування зобов'язані звітувати про використання води (за даними Державного водного кадастру за розділом: «Водокористування»). Наведені дані засвідчують, що у Бугринській територіальній громаді суб'єкти господарювання не здійснюють скид неочищених зворотних (стічних) вод в поверхневі водні об'єкти.

Таблиця 0.3. Використання води у Бугринській громаді у 2021 році, млн м³.

Показник	Рівненська область	Рівненський район	Бугринська громада
Кількість водокористувачів, які звітують (одиниць)	506	291	3
Забрано із природних водних об'єктів, всього у т. ч.	116,602	42,893	0,077
із підземних водних об'єктів	36,968	22,607	0,003
Використано свіжої води, всього у т. ч.	90,168	30,679	0,0030
на питні і санітарно-гігієнічні потреби	16,243	11,821	0
на виробничі потреби	73,023	18,102	0,003
на потреби зрошення	0,013	0,013	0
на інші потреби	0,889	0,742	-
Загальне водовідведення	57,412	29,915	0,003
Скинуто в поверхневі водні об'єкти зворотних (стічних) вод, всього у т. ч.	56,98	29,73	0,003
забруднених	8,25	2,866	-
нормативно чистих без очистки	18,747	3,482	-
нормативно-очищених на спорудах	29,983	23,382	0,003
Скинуто транзитної води	12,676	6,315	0,074
Оборотне, повторне та послідовне використання	4327,608	328,843	-

Водопостачання та водовідведення

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Протяжність водопровідної системи громади складає 21,5 км. Централізованим водопостачанням охоплено 45% населених пунктів громади. Найкращою ситуація є у с. Башине, с. Колесники, с. Угільці, с. Зарічне, с. Посягва, с. Вільгір, с. Бугрин де централізованим забезпечено 936 помешкань, що становить 45%.

Очисних споруд на території Бугринської громади немає.

Виходячи з цього, у випадку незатвердження проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. та збереження наявного високого рівня забруднення поверхневих вод, буде спостерігатися погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із станом поверхневих та підземних вод та джерел водопостачання.

3.3. За земельними ресурсами та станом ґрунтів

Загальна площа земельних ресурсів Бугринської ТГ становить 9018,1 га (0,45% території області), з них: сільськогосподарські землі площа 7653,3 га (84,9%) (з яких: рілля – 4889,4 га, пасовища – 215,2 га, сіножаті – 453,9 га), землі лісового фонду - 408,2 га (4,5%), землі водного фонду – 81,1 га (0,01%), землі житлової та громадської забудови – 299,7 га (3,3%), землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення – 44,2 га (0,49%), землі природно заповідного фонду – 81,7 га (0,9%) (рис. 3.1).

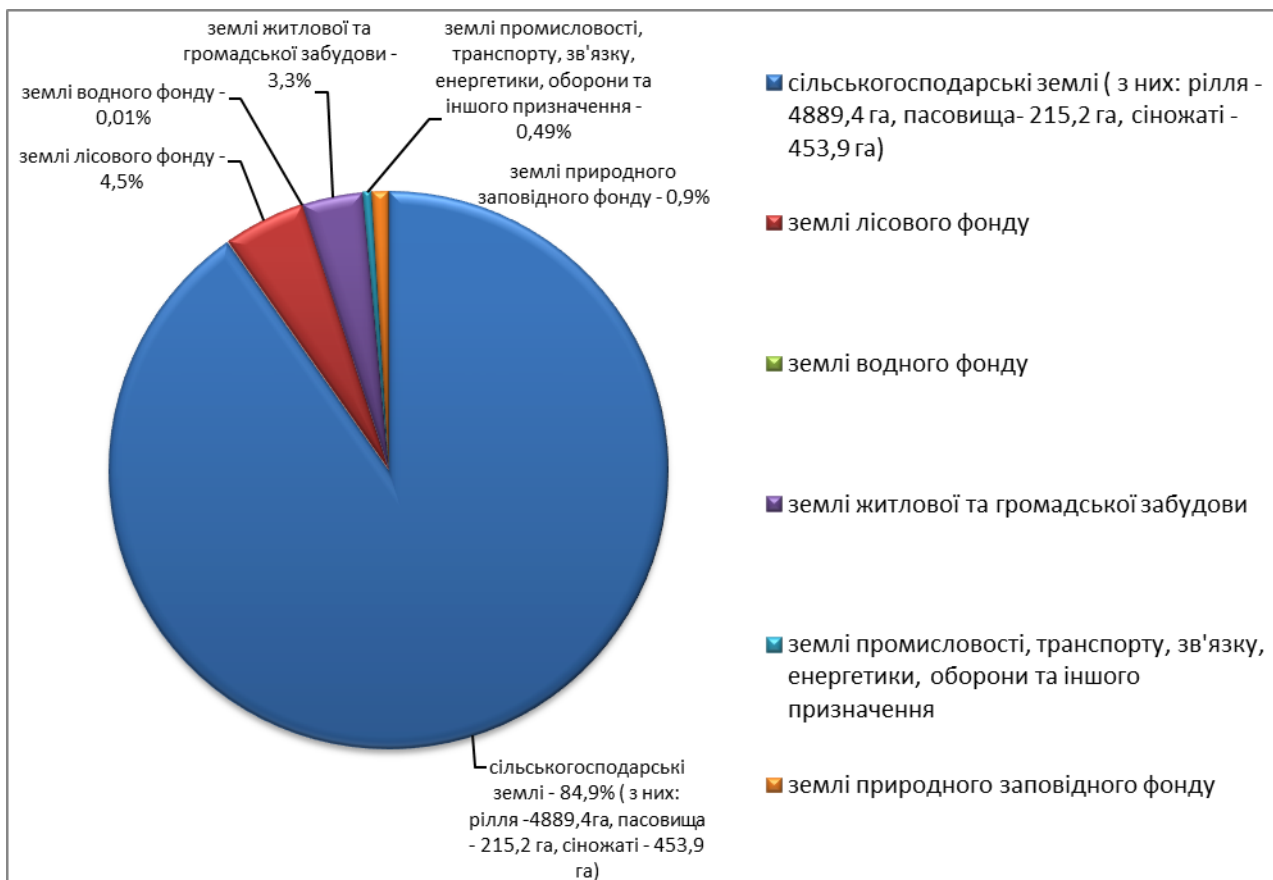

Рис. 3.1. Структура земельних ресурсів Бугринської ТГ

Як видно з рис. 3.1., переважаюча частка земель громади належить до земель сільськогосподарського призначення.

Визначення цільового призначення земельних ділянок сприятиме їх ефективному використанню, залученню інвесторів у громаду. Тому у сфері земельних відносин проводиться інвентаризація для визначення площ категорій земель, які перебувають в підпорядкуванні громади.

Сільськогосподарськими підприємствами особливо останніми роками порушуються землеробські технології – не дотримуються сівозміни, вносяться низькі норми органічних і мінеральних добрив, не виконується вапнування кислих ґрунтів. Все це призводить до недобору врожаю і зниження родючості ґрунтів, погіршення екологічної ситуації в цілому.

Реакція ґрунтового розчину відіграє важливу роль у розвитку рослин і ґрунтових мікроорганізмів, впливає на швидкість і напрямок перебігу в ньому хімічних і біохімічних процесів. Засвоєння рослинами елементів живлення, інтенсивність мікробіологічної життєдіяльності, мінералізація органічної речовини, розкладення ґрунтових мінералів і розчинення різноманітних важкорозчинних сполук, коагуляція і пептизація колоїдів та інші фізико-хімічні процеси великою мірою визначають реакцію ґрунту.

Сірі опідзолені ґрунти на лесовидних суглинках, чорноземи, утворені на лесах і лесовидних карбонатних суглинках є пануючими ґрунтами в межах Бугринської громади.

Процеси водної та вітрової ерозії земель та інших несприятливих явищ у переважній більшості випадків спричинені саме нераціональним використанням і нехтуванням законами еколого-безпечного природокористування. Надмірне розширення площі ріллі призводить до порушення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь. У результаті земельні ресурси деградують, забруднюються і виснажуються.

Водна і вітрова ерозії є найбільш суттєвим фактором зниження продуктивності земельних ресурсів. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель призводить до зниження родючості ґрунтів через їх переущільнення, втрати грудкувато-зернистої структури, водопроникності та аераційної здатності з усіма екологічними наслідками, що звідси випливають. За антропоєкологічною оцінкою сумарного пестицидного навантаження на ґрунти (в умовних одиницях Кс), воно перебуває в середині загальноукраїнського діапазону і оцінюється як несприятливе. Серед комплексу агротехнічних заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів, підтримання позитивного балансу поживних речовин у них, важливе місце належить внесенню мінеральних та органічних добрив.

У випадку незатвердження проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. та збереження тенденції скорочення розробки схем землеустрою, ТОО використання і охорони земель та впровадження таких заходів з охорони земель та відновлення родючості ґрунтів в даний період як проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

сівозмін та впорядкування угідь, створення захисних лісових насаджень, полезахисних лісових смуг, будівництво земляних валів (валів-рівчаків, валів-терас, валів-доріг), будівництво водоскидних споруд, лотків, перепадів, загат тощо, створення протиерозійних ставків–мулонакопичувачів, берегоукріплення для захисту сільгоспугідь, в умовах зростання попиту на глобальному ринку на продукти харчування обсяги аграрного виробництва в області не зростатимуть, однак відбуватиметься поступове заміщення традиційних видів рослинництва (пшениця, кукурудза) на культури, які розширюватимуть можливості їх переробки та експорту. В умовах високої вартості кредитних коштів модернізація галузі та запровадження сучасних технологій відбуватимуться повільно й буде спостерігатися погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із станом ґрунтів.

3.4. За утворенням та накопиченням відходів

Все більшої гостроти для області набуває забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання.

Відсутність ефективної системи поводження з відходами на рівні регіону зумовлює накопичення їх значної кількості у місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: землі, водних ресурсів та атмосферного повітря, погіршення умов проживання населення області.

Військова агресія російської федерації дуже вплинула та змінила регіони України, багато наших співвітчизників змушені були залишити свої домівки, що спричинило в більшості областей зміну навантаження на критичну інфраструктуру. Не стала винятком сфера поводження з відходами, яка зазнає впливу через руйнування інфраструктури, прибуття внутрішньо переміщених осіб, спад економічної активності.

На сьогодні надзвичайно важливі нововведення та реформи у сфері управління відходами, адже Верховною Радою України прийнятий новий рамковий закон „Про управління відходами”, який набув чинності 9 липня 2023 року і регулює відносини, пов'язані із запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію України, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі рециклінгу.

У Рівненській області середньорічна кількість утворення відходів I - IV класу небезпеки становить близько 886 тис.т. У Бугринській громаді (при аналізі використано статистичні дані на основі характеристик Сарненського району, у зв'язку з відсутністю оновленої інформації в контексті новоутворених адміністративних районів та ТГ Рівненської області) в 2020 році утворено 1,4 тис.т відходів I-IV класу небезпеки. У порівнянні із 2019 роком утворення відходів зменшилось в 4,8 рази (таблиця 3.4.).

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Таблиця 0.4. Динаміка утворення відходів I-IV класу небезпеки, тон

		2000	2005	2010	2015	2019	2020
Рівненська область		3700	7000	747922	843323	519900	886200

Примітка: до 2010 р. враховувались промислові відходи. З 2010 р. добавились відходи, утворені домогосподарствами

Найбільша частка утворених відходів (близько 99 %) припадає на відходи IV класу небезпеки. Основним способом видалення твердих побутових відходів в області є їх захоронення на місцях видалення відходів.

Послуги із вивезення та захоронення твердих побутових відходів на території Бугринської громади надає КП «Бугринський добробут». Тариф за вивезення твердих побутових відходів для населення становить 64,59 грн./м³, для бюджетних установ – 68,89 грн./м³ та для інших – 79,96 грн./м³.

КП «Бугринський добробут» постійно працює над забезпеченням належного рівня благоустрою в населених пунктах територіальної громади. По всіх населених пунктах громади розміщені металічні контейнери для збирання відходів пластмас, скла, паперу роздільним методом (їх загальна кількість -19 штук).

За даними Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області, на території Бугринської ТГ станом на 01.01.2025 р. знаходиться 2 сміттєзвалища (полігона) для вивезення твердих побутових відходів загальною площею 4,3 га (за межами села М'ятин площа 1,3 га; села Башине – 3,0 га).

В громаді є потреба у придбанні сміттєвоза для налагодження вивозу ТПВ з усієї території громади; облаштування майданчиків для роздільного збору сміття.

Таблиця 3.5. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) ТПВ згідно обласного реєстру місць видалення відходів станом на 01.01.2025 р. [8]

№ з/п	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
1.	Бугринська ТГ	2	4,3

Виходячи з того, що проект Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. містить цілі і завдання, що передбачають зменшення утворення та удосконалення управління безпечним поводженням з відходами, незатвердження проекту Стратегії призведе до збереження існуючого стану поводження з відходами, який вимагає як зменшення їх утворення, так і удосконалення поводження з ними, що буде сприяти погіршенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із утворенням та поводженням з відходами.

3.5. Щодо еколого небезпечних об'єктів області

Унікальні природні та кліматичні умови області, вразливість екосистем викликають необхідність запровадження заходів щодо техногенної та екологічної безпеки, серед яких:

1.Захист екологічно небезпечних об'єктів області від руйнування внаслідок військової агресії РФ та ліквідація наслідків таких руйнувань;

2.Очищення та берегоукріплювальні роботи на річках та водосховищах області. У разі можливого прориву гребель водосховищ може бути затоплено близько 40 населених пунктів, в яких проживає 52 тис. осіб;

3.Реалізація заходів із запобігання наслідків шкідливої дії вод (паводків, повеней), а також підтоплення території. Понад 12 тис. км² території Рівненщини уражено процесами підтоплення (63,4% від її загальної площі). В зони підтоплення можуть потрапити до 190 населених пунктів області та 2,5 тис. будинків;

4.Захист водних об'єктів від засмічення і забруднення промисловими та побутовими стоками, реконструкція і капітальний ремонт діючих очисних споруд, будівництво нових очисних споруд у населених пунктах та на підприємствах, де вони відсутні або малопотужні;

5.Розробка і запровадження ефективного механізму збереження родовищ прісних і мінеральних вод, забезпечення населення якісною питною водою, особливо у сільських населених пунктах;

6.Забезпечення оптимальної лісистості в межах водозборів, заліснення непридатних до сільськогосподарського використання земель, зменшення навантаження на луки. Проведення заходів з метою послаблення дії природних несприятливих чинників (буревіїв) на екосистеми лісових масивів;

7.Запровадження консервації змитої ріллі і ріллі на схилах ухилом більше 10 градусів шляхом залуження, виведення її із сільськогосподарського обігу та оздоровлення з метою запобігання розвитку ерозійних процесів, збереження і відтворення родючості змитих земель;

8.Проведення протипожежних заходів в місцях самозаймання торфовищ;

9.Утилізація залишків накопичених в області непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР);

10.Вирішення проблеми переробки та зберігання твердих побутових відходів, створення нових сміттєзвалищ, облаштованих згідно із вимогами екологічної безпеки та санітарно-гігієнічними нормами, особливо у сільській місцевості; будівництво та введення в експлуатацію підприємств з переробки промислових та побутових відходів в найбільших містах області (Рівне та Варш).

Незатвердження Стратегії призведе до збереження існуючих тенденцій щодо техногенної та екологічної безпеки в області, в т. ч. ситуацій на об'єктах, що становлять підвищену екологічну небезпеку, що буде сприяти погіршенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я.

3.6. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р.

Враховуючи те, що при незатвердженні проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. економічний потенціал та структура її економіки суттєво не зміняться; обсяги реалізації промислової продукції дуже повільно зростатимуть; підприємства поступово продовжуватимуть нарощувати випуск нових видів продукції, які відповідатимуть стандартам Європейського Союзу, а також працюватимуть над розширенням ринків збуту в Європі та інших частинах світу; зростання капітальних інвестицій відбуватиметься вкрай повільними темпами, кардинально не впливаючи на зміну ситуації в економіці, необхідна експертна оцінка ймовірного негативного впливу від впровадження проекту Стратегії на складові навколишнього середовища відповідно до переліку факторів, прийнятих з точки зору доцільності застосування саме до проекту Стратегії розвитку громади на період до 2027 року

Експертні висновки СЕО з впливу затвердження проекту Стратегії на існуючі тенденції щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; збереження наявного рівня чи зменшення забруднення поверхневих, підземних вод та джерел водопостачання області; збільшення розробок схем землеустрою та ТЕО використання і охорони земель та впровадження таких заходів з охорони земель та відновлення родючості ґрунтів як розробка проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь, створення захисних лісових насаджень, полезахисних лісових смуг, будівництво земляних валів (валів-рівчаків, валів-терас, валів-доріг), водоскидних споруд, лотків, перепадів, загат тощо, створення протиерозійних ставків–мулонакопичувачів, берегоукріплення для захисту сільгоспугідь; цілей і завдань, що передбачають зменшення утворення ТПВ, удосконалення управління безпечним поводженням з відходами; техногенної та екологічної безпеки, в т. ч. ситуацій на об'єктах, що становлять підвищену екологічну небезпеку, що буде сприяти поліпшенню стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я представлена в таблиці 3.10.

Респонденти мали можливість оцінити ймовірність негативного впливу, надавши одну з трьох відповідей (ймовірно так +, напевно так ++, ймовірно ні – , напевно ні –) на питання: „Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити негативний вплив?” за кожним з досліджуваних параметрів, які наведені нижче в таблиці.

Таблиця 3.6. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р.

№ з/п	Вплив	Рівень та спрямованість впливу
1.Повітря. Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити		

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

1.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+
2.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря?	+
4.	Появу джерел неприємних запахів?	+
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	–
2.Водні ресурси. Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити		
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води або ж погіршення якості поверхневих вод	+
7.	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	–
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	+
9.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?	+
10.	Порушення гідрологічного та гіdroхімічного режиму малих річок регіону?	+
11.	Зменшення обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	–
12.	Забруднення підземних водоносних горизонтів?	–
13.	Зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населення?	–
14.	Появу для людей і матеріальних об'єктів загроз пов'язаних з водою, наприклад, паводків або підтоплення?	–
3.Земельні ресурси. Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити		
15.	Погіршення структури земельного фонду, чинної або планованої практики використання земель?	–
№ з/п	Вплив	Рівень та спрямованість впливу
16.	Конфлікти з прийнятими екологічними планами або цілями громади, яка мешкає на території впровадження ініціативи?	– =
17.	Конфлікт з прийнятим генеральним планом територіального розвитку?	– =
4.Відходи. Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити		
18.	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?	+
19.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?	+
20.	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?	+
21.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?	–

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

22.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	–
23.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+
5.Природні ресурси. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
24.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?	+
6.Населення. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
25.	Зміни в розміщенні, розповсюдженні, щільності або рівні відтворення населення на будь-якій території?	–
26.	Створення можливостей для зменшення чисельності населення порівняно з чисельністю населення, яке зараз проживає на території планованої стратегічної ініціативи?	–
27.	Зменшення забезпечення населення житлом або виникнення нових потреб у житлі?	–
7.Здоров'я населення. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
28.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей (за винятком ментальних)?	–
29.	Потрапляння людей під вплив потенційних загроз для здоров'я?	–
8.Рекреація та ПЗФ. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
30.	Будь-який вплив на кількість або якість існуючих рекреаційних можливостей?	–
31.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?	–
9.Культура. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
32.	Зміни або руйнування місць археологічних знахідок?	–
33.	Фізичний або естетичний вплив на історичні споруди чи об'єкти?	–
34.	Фізичні зміни, які могли б вплинути на унікальні етнічні культурні цінності?	–
10.Екологічне управління і моніторинг. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
35.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?	–
36.	Погіршення екологічного моніторингу?	–
37.	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	–
38.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	–

За результатами проведеної оцінки можливого негативного впливу на довкілля від реалізації проекту Стратегії розвитку Бугринської громади можна зробити висновок, що незатвердження Стратегії призведе до збереження існуючих тенденцій щодо техногенної та екологічної безпеки, в т. ч. ситуацій

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

на об'єктах, що становлять підвищену екологічну небезпеку, що буде сприяти погіршенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я через викиди забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел; водовідведення з комунальних мереж водовідведення з підприємств, освітніх закладів, закладів первинної медицини, спортивних споруд, від населення; джерела неприємних запахів комунальної інфраструктури; зміни в кількості видів рослин або чисельності будь-якого виду рослин (включаючи дерева, кущі, трав'яні та водні рослини) та зменшення кількості будь-яких унікальних, рідкісних або зникаючих видів рослин (зокрема, видів, занесених до Червоної книги України) внаслідок рекреації та нерегульованого туризму тощо.

Розділ 4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

На території Бугринської громади наявні 7 об'єктів природно-заповідного фонду.

1. Джерелó Медвѣдка — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Рівненського(Гощанського) району Рівненської області, на захід від села Бугрин, на околиці села Новоставці.

Площа 1,6 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 27.05.2005 року № 584. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

Статус надано з метою збереження природного джерела з чистою водою. Поруч зростають водно-болотні та лучні види рослин. Гніздяться водно-болотні птахи.

2. Бálка Гребѣльки — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Рівненського (Гощанського) району Рівненської області, за 1,5 км. на захід від північної частини села Бугрин.

Площа 15 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 27.05.2005 року № 584. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

Статус надано з метою збереження водно-болотного та лучного природного комплексу в долині балки. Є джерела, зростають рідкісні види рослин, гніздяться водоплавні птахи.

3. Джерелó Безóдня — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Гощанського району Рівненської області, за 1,5 км на південний захід від центральної частини села Бугрин.

Площа 12 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 27.05.2005 року № 584. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

Статус надано з метою збереження природного джерела з чистою водою. Поруч зростають осока, очерет, лепешняк, жовтець їдкий, терен, шипшина, верболіз, є також рід

4.Бáшинська кринічка — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Гощанського району Рівненської області, при західній околиці села Башине.

Площа 0,1 га. Статус надано згідно з рішенням Рівненської обласної ради від 22.04.2011 року, № 263. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Статус надано з метою збереження джерела з водою високої якості. Поблизу джерела зростає рідкісний вид рослин — маточник болотний.

кісні види рослин. Гніздяться водно-болотні птахи.

5. Дуб Башинський — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Гощанського району Рівненської області, у північно-західній частині села Башине.

Площа 0,01 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 22.04.2011 року № 263. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

Статус надано з метою збереження одного екземпляра дуба звичайного. Обхват стовбура на висоті 1,3 м. становить 3,06 м, висота дерева 27—30 м, орієнтовний вік 250—280 років.

6. Угілецька тополя — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Найбільша і найстарша тополя України. Розташована в межах Гощанського району Рівненської області, на захід від села Угільці (при дорозі до села Бугрин).

Площа 0,01 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 22.04.2011 року № 263 за ініціативи Київського еколого-культурного центру^[1]. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради.

Статус надано з метою збереження одного екземпляра тополі білої. Обхват стовбура 9,06 м, діаметр 2,8 м, висота 25—27 м, орієнтовний вік 400—420 років.

На початку серпня 2020 року, не витримавши тривалої негоди, тополя зламалася на дві частини, лишивши по собі кремезний стовбур.

7. Ентомологічний заказник «М'ятинський» — місцевого значення- Загальна площа 12 га, з них лісів 4,7 га, пасовищ 1 га, ярів 3,3 га, інші землі 3 га. Статус присвоєно згідно з рішенням Рівненського облвиконкому № 343 від 22.11.1983 року. Перебуває у віданні Бугринської сільської ради, ДП СЛАП «Гощанський держспецлісгосп».

Рішенням Рівненської обласної ради від 17.06.2016 р. №225 затверджено Регіональну схему екологічної мережі Рівненської області (схвалену розпорядженням голови облдержадміністрації від 19.05.2016 р. №281).

Розпорядженням голови облдержадміністрації - начальника обласної військової адміністрації №165 від 27.06.2022 р. затверджена „Обласна програма охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки”, до якої включено

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

розділ „Збереження біорізноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі”.

У випадку незатвердження проекту Стратегії погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із створенням та функціонуванням природоохоронних територій не очікується, а у випадку затвердження прогнозується поліпшення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із створенням та функціонуванням природоохоронних територій.

Розділ 5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проекту документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

Національні екологічні цілі визначені Законом України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року” №2697-VIII від 28.02.2019 р. на основі:

Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базового плану апроксимації), затвердженого Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України №659 від 17.12.2012 р., Економічної частини „Угоди про асоціацію між Україною та ЄС”, підписаної 27 червня 2014 р., що передбачає наближення законодавства України до законодавства ЄС з питань довкілля,

Національної доповіді 2017 р. „Цілі сталого розвитку: Україна”, яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” від 20 березня 2018 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, №16, ст. 138).

В „Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року” визначено 5 пріоритетних національних екологічних цілей. В СЕО проаналізована відповідність операційних цілей Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року національним екологічним цілям (табл. 5.1).

Стратегічна ціль 1. «Економічний розвиток громади» скерована на збалансований розвиток економічного потенціалу громади, раціонального використання природних ресурсів та врахування наявних виробничих потужностей і кадрового потенціалу. Передбачає інвентаризацію та підготовку об'єктів для залучення інвестицій, розвиток комунальних підприємств. Дана стратегічна ціль узгоджується з переважною більшістю стратегічних цілей державної екологічної політики. Сприяння розвитку підприємництва в громадах області та розвиток агропромислового сектору її громад відбуватиметься на засадах норм природоохоронного законодавства. Аналіз свідчить, що дана ціль проекту Стратегії та її оперативні цілі й завдання принципово узгоджуються з стратегічними цілями державної екологічної політики.

Стратегічна ціль 2 „Розвиток соціальної сфери” скерована на покращення інфраструктури громади та розвиток її населених пунктів. Вона передбачає надання якісної медичної допомоги, освітніх та соціальних послуг.

Стратегічна ціль 3 „Екологічно чиста громада ” скерована на збереження довкілля та розвиток її населених пунктів. Ця ціль максимально узгоджується з більшістю цілей державної екологічної політики. Вона передбачає формування якісної дорожньої та придорожньої інфраструктури, забезпечення екологічної безпеки та захист населення і територій від надзвичайних ситуацій

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

техногенного та природного характеру, впровадження енергозберігаючих технологій.

Таблиця 5.1. Узгодженість стратегічних цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року стратегічним цілям державної екологічної політики України на період до 2030 року

Стратегічні цілі Державної екологічної політики	Стратегічні цілі проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р.		
	1. Економічний розвиток громади	2. Розвиток соціальної сфери	3. Екологічно чиста громада
Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.	+		++
Забезпечення сталого розвитку природноресурсного потенціалу України.	+		+
Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.		+	+
Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.		+	+
Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління			+

Розвиток економічного потенціалу області обов'язково здійснюватиметься з дотриманням норм природоохоронного законодавства.

Таблиця 5.2. Відповідність цілей проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 р. стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 р.

Стратегічні цілі Стратегії	Стратегічні цілі проекту Стратегії розвитку Рівненської обл. на період до 2027 р.
----------------------------	---

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 р.	1. Економічний розвиток громади	2. Розвиток соціальної сфери	3. Еколо- гічно чиста громада
1.зменшення рівня промислового забруднення;			+
2.створення ефективної системи хімічної безпеки;			+
3.забезпечення раціонального використання природних ресурсів;	+		+
4.досягнення „доброго” екологічного стану вод;			++
5.забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до змін клімату;			
6.створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами;	++		
7.підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища;	+	0	+
8.збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні;			+
9.посилення адаптаційної спроможності і стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату;		0	+
10.стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Авто-номної Республіки Крим та м.Севасто-полі після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжна-родно визнаного державного кордону;			

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

11.включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами;			+
12.підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері довкілля, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату.			

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

„++” – цілі проекту Стратегії узгоджені з національними екологічними цілями;

„+” – цілі проекту Стратегії та національні екологічні цілі опосередковано узгоджуються на рівні оперативних цілей та завдань;

„0” – цілі проекту Стратегії та національні екологічні цілі нейтральні по відношенню одні до одних;

„-” – цілі проекту Стратегії та національні екологічні цілі не узгоджуються, але можуть бути узгоджені. В рамках наступного планування потрібні спеціальні заходи, спрямовані на узгодження цілей Стратегії та національних екологічних цілей;

„--” – цілі проекту Стратегії та національні екологічні цілі принципово суперечать одні одним. Необхідні термінові заходи, спрямовані на уточнення цілей проекту Стратегії.

Водночас орієнтація проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року на підвищення енергоефективності області відповідає засадам Енергетичної стратегії України до 2050 року (схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 р. №373-р).

Також проект Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року узгоджується із основними засадами Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року (затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. №443-р).

Розділ 6. Опис наслідків для довкілля, зокрема для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Антропогенними чинниками змін у громаді є стан житлово-комунального господарства, хімічної промисловості, транспорту, наявність потенційно небезпечних підприємств, нераціональне лісокористування. Активізація транскордонного співробітництва призвела до збільшення потоків транзитного автотранспорту, що став додатковим джерелом забруднення атмосфери.

Згідно даних Світового центру геоінформатики значення індикаторів усіх загроз екологічного характеру щодо якості повітря, питної води, техногенного навантаження на довкілля і внеску в зміну клімату для Рівненської області не були критичними у порівнянні з країною в цілому. Серед регіонів Західноукраїнського макрорайону Рівненська область характеризується відносно високим значенням показника загрози „Забруднення довкілля (атмосферного повітря та поверхневих водних об'єктів)”.

Одним з важливих антропогенних чинників є виснажлива експлуатація лісів, яка зумовлює зменшення лісистості, зменшення запасів лісів, зниження багатьох корисних функцій лісів. Вирубування завдає непоправної шкоди лісам.

Значним антропогенним чинником є вітрова та водна ерозія, які посилюють також нераціональне проведення осушувальних меліорацій, будівництво та експлуатація різного роду комунікацій, вирубка лісів, сільськогосподарське освоєння схилів.

В результаті Стратегічної екологічної оцінки проекту Стратегії розвитку Бугринської громади сформовано Рейтинг її екологічних проблем як один з кроків визначення сфери охоплення СЕО (таблиця 6.1).

Таблиця 6.1. Ключові екологічні проблеми Бугринської громади

№ (рейтин г)	Проблеми
1	Забруднення поверхневих вод скидами стічних вод сільським господарством.
2	Забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання
3	Низька громадська активність населення в питаннях громадського контролю за впливом прийнятих рішень на екологічний стан громади
4	Надмірне і неефективне використання хімікатів сільськогосподарськими виробниками
5	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок
6	Невинесення в натуру і відсутність картографічних матеріалів

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів
7	Низька якість питної води в сільських населених пунктах через відсутність систем централізованого водопостачання

Серед перших за рейтингом ключових екологічних проблем є:

1.Негативний вплив на поверхневі води області через неефективну роботу очисних споруд має житлово-комунальне господарство та промислові підприємства. Внаслідок тривалої експлуатації систем водопостачання і каналізації стан більшості водопровідно-каналізаційних мереж та споруд незадовільний, що сприяє скидам недостатньо очищених стічних вод.

2.Все більшої гостроти набуває забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання.

Застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергоємність та матеріалоемність економіки спричиняють утворення значної кількості техногенних відходів. Для громади, як і в цілому для України, притаманний низький рівень утилізації відходів, що спричиняє значні обсяги їх видалення та розміщення в різних поверхневих сховищах, на полігонах.

У населених пунктах низькими темпами запроваджується роздільне збирання твердих побутових відходів.

Недостатній рівень фінансування стримує ефективне використання побутових відходів як енергоресурсу, впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, комплексну переробку та утилізацію їх ресурсоцінних компонентів, впровадження новітніх технологій в сфері поводження з відходами.

3.Винищування лісів. Основними факторами, що несуть загрозу для лісів є:

- випалювання сухої рослинності у весняний період, що призводить до виникнення пожеж у лісах;
- всихання соснових лісів;
- самовільні рубки.

Виснажлива експлуатація лісів зумовила зменшення лісистості, зміни породного складу, вікової структури, зменшення запасів лісів, зниження багатьох корисних функцій лісів, у тому числі їх біологічної стійкості. Тривалі порушення лісокористування породило низку екологічних проблем – хвороби дерев, вітровали, буреломи, механічне пошкодження цінних порід (явір, бук, модрина), що знижує сортність насаджень. Прояв ерозійних процесів призводить до порушення гідрологічного режиму річок, деградації ґрунтів, порушення наступного лісовідтворення тощо.

При цьому за умови реалізації оптимістичного сценарію розвитку громада активно використовує можливості в умовах припинення військових дій на вигідних для України умовах проведення необхідних для інтеграції в ЄС внутрішніх реформ, інтенсифікації залучення інвестицій, масштабної ресурсної підтримки в рамках програми ЄС „Підтримка України”.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Впровадження комплексу реформ у сфері дерегуляції, податкового та митного законодавства, захисту прав інвесторів, стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у поєднанні із системною роботою органів влади щодо забезпечення інвестиційної привабливості громади, створення сприятливих умов для започаткування та ведення бізнесу, дасть можливість залучити значні обсяги інвестицій та суттєво підвищити ділову активність.

Це сприятиме забезпеченню інноваційного сценарію розвитку господарського комплексу – зростанню питомої ваги високотехнологічних інноваційних галузей: деревообробки, добувної промисловості, харчової промисловості. Проводитиметься технологічна модернізація ряду підприємств з виробництва будматеріалів, текстильної промисловості, продукція яких реалізується на європейських ринках.

Нові високотехнологічні виробництва створюватимуться в сільському господарстві, транспорті, зв'язку, ІТ-секторі, торгівлі. Розвиватиметься зайнятість в третинному секторі (індивідуальні креативні, публічні й цифрові проекти).

Зростання світового попиту на продукцію сільського господарства та харчової промисловості стимулюватиме виробників підвищувати якість продукції та у подальшому впроваджувати стандарти Європейського Союзу до виготовленої в Україні продукції.

За рахунок прогнозованого розширення можливостей грантового фінансування потенційно може бути зменшений вплив таких слабких сторін, як: низький рівень розвитку виробничої кооперації суб'єктів МСБ, особливо у сільській місцевості.

Відновлення та розвиток інженерно-транспортної інфраструктури в рамках відповідних програм може мати позитивний вплив, однією зі слабких сторін якої є низька якість автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення.

Екологічна ситуація на території громади залишатиметься задовільною.

Проект Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року спрямований на забезпечення комфортних і безпечних умов для життя населення, має зменшити негативний вплив на довкілля і здоров'я населення.

Поступово покращуватиметься інфраструктура територіальної громади, що підвищить якість життя населення.

За цим сценарієм, починаючи з 2025 року, передбачається динамічне зростання:

- валового регіонального продукту - на 3-5 відсотків щороку;

- обсягу промислового виробництва - понад 6 відсотків щороку;

- обсягу капітальних інвестицій - на 15 відсотків щороку;

- обсягу експорту товарів - на 5-6 відсотків щороку;

- середньомісячної заробітної плати - понад 10 відсотків щороку.

Пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 року має бути відновлення та розвиток інфраструктури на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності; відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії російської федерації.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

В разі прийняття Стратегії характеристики стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я у короткостроковому періоді не зміняться. Проте в середньо- і довгостроковій перспективі після реалізації проекту Стратегії очікується покращення умов життєдіяльності та стану здоров'я мешканців громади.

Відтак реалізація проекту Стратегії Бугринської громади на період до 2027 року не супроводжуватиметься негативним впливом на навколишнє природне середовище. Водночас реалізація більшості оперативних цілей проекту Стратегії має сприяти позитивному впливу на довкілля.

Відповідно до Методичних рекомендацій зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України №296 від 10.08.2018 року, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори і фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, безпеки життєдіяльності населення та взаємодії цих факторів. Вторинні наслідки – це вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття. Кумулятивні наслідки – це нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Синергічні наслідки – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

На території Бугринської громади за умови дотримання та виконання захисних і охоронних заходів, що відповідають чинним нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря, воду та ґрунти забруднюючих речовин, не очікується.

Зміна клімату і мікроклімату в результаті реалізації проекту Стратегії не очікується, оскільки відсутні причини, які спричиняють до їх зміни, а стратегічні цілі направлені на покращення екологічної ситуації.

Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, також відсутні.

Відтак настання синергічних наслідків також не очікується.

В результаті реалізації проекту Стратегії стан довкілля та умов життєдіяльності населення, стан його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу, не погіршиться, а, можливо зміниться в кращу сторону, з огляду на врахування екологічної складової в соціальному та економічному аспектах розвитку області.

Ймовірність того, що реалізація проекту Стратегії спричинить до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі собою будуть незначними, але в сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) негативний вплив на довкілля – відсутня.

Відтак, реалізація проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року не супроводжуватиметься появою нових негативних наслідків для довкілля. Водночас реалізація усіх оперативних цілей проекту Стратегії сприятиме покращенню екологічної ситуації у Бугринській громаді.

Розділ 7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання проекту документа державного планування

Реалізація проекту Стратегії передбачає виконання заходів та проєктів, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, енергозбереженням та раціональним використанням природних ресурсів, виконання яких - невід'ємна складова при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища. Проте під час виконання запланованих заходів та проєктів можливе виникнення деяких негативних наслідків.

Серед завдань проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року не передбачені такі, які могли б напряду спричиняти значний негативний вплив на довкілля. З тим, серед переліку завдань є такі, реалізації яким варто приділити більшу увагу з точки зору врахування екологічних вимог і критеріїв.

Про те спричинити негативний вплив на довкілля можуть операційні цілі:

- 1.1. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу
- 1.2. Залучення інвестицій у громаду
- 1.4. Розвиток інфраструктури

Рекомендації щодо реалізації окремих завдань цих операційних цілей у найбільш екологічно дружній спосіб, щоб не допустити негативного впливу на довкілля, наведені в таблиці 7.1.

Таблиця 7.1 відображає невичерпний перелік рекомендацій, які можна застосувати під час реалізації проекту Стратегії для поліпшення її екологічної збалансованості на рівні завдань.

Таблиця 7.1. Рекомендації щодо реалізації окремих завдань проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року

Завдання	Рекомендації щодо реалізації
Операційна ціль 1.1. Сприяння розвитку малого і середнього бізнесу	
1.1.1. Розроблення Комплексного плану просторового розвитку громади.	При виконанні даного завдання особливу увагу необхідно приділити дотриманню екологічних вимог під час розробки містобудівної документації населених пунктів.
Операційна ціль 1.2. Створення сприятливих умов для інвесторів	
1.2.2. Створення інвестиційного паспорта громади	Підготовка інвестиційних продуктів та сприяння залученню інвестицій має відбуватись із врахуванням можливостей щодо залучення інвестицій до екологічно дружніх видів підприємницької діяльності (діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією екологічних товарів та послуг, під час виробництва та надання яких застосовуються екологічно-конструктивні методи та технології).

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	Підготовку інвестиційних продуктів доцільно проводити з наданням переваги екологічно безпечним проектам, а також з врахуванням можливих негативних наслідків від початку ведення відповідної економічної діяльності.
Операційна 1.4. Розвиток інфраструктури	
1.4.3. Розвиток комунальної інфраструктури громади	Під час поліпшення послуг з водопостачання і водовідведення, які відносяться до комунальних, у сільській місцевості рекомендується всебічно контролювати і не допускати збільшення навантаження на підземні і поверхневі водні ресурси. Необхідно забезпечити дотримання санітарно-гігієнічних вимог до якості води, що використовується для потреб питного водопостачання та приготування їжі сільським населенням, та для стічних вод, що відводяться з населених пунктів. Для водовідведення необхідно забезпечити впровадження сучасних механізмів очистки стічних вод, запобігти скиданню недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти та не допустити збільшення навантаження на існуючі очисні споруди, які вичерпали свої потужності.

Структура цілей та завдань проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року відповідає стратегії економічного зростання. При цьому недостатня увага приділена питанням збереження довкілля та зменшення антропогенного тиску на нього. Серед них: забруднення поверхневих вод, підтоплення земель та населених пунктів, поводження з промисловими відходами та відходами I-III класів небезпеки, необхідність рекультивації порушених та деградованих земель тощо.

З тим, одним з важливих етапів екологічного оцінювання в процесі впровадження проекту Стратегії повинна бути окрема оцінка передбачених нею проектів з точки зору ймовірного негативного впливу на довкілля від впровадження кожного конкретного заходу, а також їх кумулятивного впливу. Переважна більшість рекомендацій експертів з проведення Стратегічної екологічної оцінки проекту Стратегії для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків її виконання були враховані під час підготовки заходів з реалізації оперативних цілей проекту Стратегії. На всіх етапах реалізації проекту Стратегії заплановані рішення повинні здійснюватися у відповідності до норм і правил охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі Законів України „Основи законодавства України про охорону здоров'я”, „Про охорону атмосферного повітря”, „Про охорону навколишнього природного середовища”, „Про природно-заповідний фонд України”, „Про стратегічну екологічну оцінку”, „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, „Про затвердження державних санітарних правил та норм захисту населення від впливу

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

електромагнітного випромінювання”, Водного кодексу України, Земельного кодексу України та інших законів, постанов та наказів.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що Стратегія не суперечать цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, та головним пріоритетам регіонального рівня; враховують більшість з них і пропонують комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Розділ 8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

Проект Стратегії розвитку Бугринської громади розроблений на довгостроковий період і є плановим документом.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації проекту Стратегії вказує на те, що її реалізація негативно не вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття. Це означає, що проект Стратегії спрямований на оптимістичний екологічно збалансований сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

Під час підготовки Звіту про стратегічну екологічну оцінку визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля.

У контексті стратегічної екологічної оцінки проекту Стратегії може бути розглянутий і інший сценарій розвитку, - гіпотетичний інерційний, за яким проект Стратегії не затверджується, та більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем з високою ймовірністю погіршать існуючу екологічну ситуацію.

Гіпотетичний інерційний сценарій пов'язаний із збереженням нинішнього стану. Цей варіант виходить з того, що зміни практично не відбуватимуться. При цьому якісні показники розвитку будуть залишатись малорухомими. А це стримує процеси розвитку громади. Реалізація гіпотетичного сценарію ілюструє значне загострення екологічних проблем, перешкоджаючих набуттю комфортних умов життя та добробуту населення.

Відтак за результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного інерційного сценарію подальший розвиток Бугринської громади ускладнений і не призводить до покращення ситуації.

Натомість, у проекті Стратегії розглянуто два сценарії можливого розвитку, які є описом послідовності подій від теперішнього до майбутнього стану розвитку області, що ґрунтується на інерційних та стримано-оптимістичних припущеннях розвитку.

Інерційний сценарій розвитку формується за комплексу припущень, що тривалий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан громади як соціально-економічної системи залишається незмінним або може погіршуватися, з огляду на продовження війни, що не дозволяє сформулювати стимули для розвитку країни, регіону. Відтак громади рухається по інерції, суспільно-економічний стан країни не сприяє її розвитку.

Інерційний сценарій розвитку громади впливатиме на довкілля та стан здоров'я населення, виходячи з того, що:

□ війна з росією триває, ситуація щодо вторгнення з боку республіки білорусь залишається напруженою;

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

☐ до 2027 року кількість населення громади поступово скорочується. Водночас спостерігається його „старіння”. Ситуацію погіршуватимуть міграція населення за кордон, зокрема молодь залишає область в пошуках кращої життєвої перспективи;

☐ глобальні зміни клімату щораз загострюють екологічні проблеми;

☐ проблеми поводження з відходами не вирішуються, що також спричиняє погіршення екологічної ситуації в області;

☐ внаслідок постійних аварій систем водовідведення та недостатньої очистки збільшується обсяг забруднення поверхневих вод;

☐ продовжується нелегальна та неконтрольована вирубка лісів, що посилює руйнацію ґрунтів, атмосферного та шумового забруднення;

☐ погіршується стан здоров'я населення.

Стримано-оптимістичний сценарій розвитку громади базується на припущеннях, за яких формуються більш сприятливі зовнішні (глобальні та національні) та внутрішні (ті, які громада здатна створити самостійно) фактори впливу: громада активно використовує власні сильні сторони (конкурентні переваги) та можливості з метою нівелювання ризиків, які виникають з огляду на умови суспільно-економічного розвитку країни. Основним фактором цього сценарію є ймовірність завершення війни не пізніше 2024 року.

Вплив модернізаційного сценарію на довкілля та стан здоров'я населення полягатиме в тому, що:

☐ до 2027 року чисельність населення поступово стабілізується, припиниться його „старіння”. Інтенсивність міграційних процесів зменшиться, молодь отримає ширший вибір пропозицій щодо працевлаштування та рідше покидатиме область в пошуках кращої життєвої перспективи;

☐ на території громади сформується привабливі інвестиційні умови, в тому числі для високотехнологічних підприємств, а також підприємств сфери послуг;

☐ у сільських територіях налагодиться виробництво і переробка сільськогосподарської продукції. Сформується місцеві продуктові бренди. Місцева продукція буде популяризуватися на фестивалях і святкуваннях, які стануть відомими у регіоні і приваблюватимуть щораз більше учасників;

☐ покращиться стан зелених насаджень, водойм та ґрунтів;

☐ буде проведено модернізацію мереж водопостачання та водовідведення;

☐ буде підвищено екологічну культуру мешканців;

☐ запроваджено систему роздільного сортування сміття у всіх населених пунктах;

☐ частина комунальних закладів будуть забезпечуватися енергією з відновлювальних джерел;

☐ покращиться стан здоров'я населення.

В основі проекту Стратегії закладено стримано-оптимістичний сценарій розвитку.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

В інтересах ефективного розвитку Бугринської громади та підвищення якості життя її населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованого проекту Стратегії.

Розділ 9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження плану або програми. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації плану чи програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, від реалізації затвердженого плану або програми. Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію плану або програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що план або програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю і протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації проекту Стратегії вказує на те, що її реалізація позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, здоров'я населення тощо.

Водночас під час виконання документа державного планування в результаті моніторингу реалізації його цілей можуть бути виявлені впливи на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, які мають прямі наслідки на стан навколишнього середовища, умови життєдіяльності та здоров'я населення. У такому разі перелік індикаторів для моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, в т. ч. здоров'я населення, буде доповнено відповідними індикаторами, які дозволять об'єктивно оцінити та відстежити зміни.

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Під час реалізації проекту Стратегії будуть відстежуватись екологічні загрози для довкілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довкілля, про наслідки для довкілля та здоров'я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених проектом Стратегії та заходів місцевих програм розвитку, скерованих на досягнення стратегічних цілей та бачення проекту Стратегії. Отримані показники будуть проаналізовані та об'єктивно оцінені шляхом порівняння наявних значень з нормативними значеннями (встановленими нормативно-правовими актами) та/або з цільовими значеннями.

Відповідно до статті 17 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку” моніторинг наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення, оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення. Відтак вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями буде здійснюватися не рідше одного разу на рік.

Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, включають:

- ☐ порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про вплив реалізації документа державного планування на довкілля, в т. ч. здоров'я населення;

- ☐ отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);

- ☐ перевірка дотримання екологічних норм, встановлених відповідними органами влади;

- ☐ відстеження процесу виконання документа державного планування відповідно до ухвалених в ньому цілей та завдань, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків для довкілля, в т. ч. здоров'я населення.

У разі виявлення систематичних відхилень від нормативних показників складових довкілля, необхідно виконати аналіз захворюваності населення області з метою виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення, використовуючи в тому числі статистичні дані.

У разі, коли під час здійснення моніторингу виявлено непередбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки реалізації проекту Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я мешканців громади, ОМС вживає заходів для їх усунення, а також розглядає пропозиції щодо Стратегії для запобігання подібним негативним наслідкам у майбутньому. У разі внесення суттєвих Стратегії, вони підлягають стратегічній екологічній оцінці.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Таблиця 9.1. Екологічні індикатори моніторингу виконання проекту Стратегії

№ з/п	Індикатор	Операцій-на ціль	Наявність моніторингових даних
Забруднення атмосферного повітря			
1.	Індекс забруднення атмосфери	1.1.	+
2.	Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення	1.1., 1.2.	+
Водні ресурси			
3.	Зменшення обсягів використання та забору води	1.1, 1.2	+
4.	Обсяг скидання забруднених стічних вод	1.1.	+
5.	Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водопостачання та водовідведення	1.3.	+
6.	Кількість відновлених водних об'єктів	1.3.	+
Біорізноманіття			
7.	Відсоток заповідності території області	3.2.	+
Земельні ресурси			
8.	Площа земель, що зазнають підтоплення	1.1	+
9.	Частка громад регіону, що мають генеральні плани	1.1	+
Енергетика			
10.	Річний обсяг енергоспоживання в комунальній сфері	1.3	+
11.	Річний обсяг енергоспоживання населення	1.3	+
Відходи			
12.	Річний обсяг генерації ТПВ на території області	1.3	+
13.	Зменшення питомих обсягів утворення ТПВ	1.3	+
14.	Частка використання відходів як вторинної сировини	1.3	+
15.	Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ	1.3	+
16.	Зменшення обсягів утворення та накопичення промислових відходів	1.3	+
Інші показники			
17.	Частка екологічної інформації та	3.2	+

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

	соціальної реклами природоохоронного спрямування, що регулярно поширюється ЗМІ		
18.	Частка екологічних навчальних курсів в шкільних програмах	3.2	+
19.	Кількість проектів екологічного спрямування на вирішення спільних проблем терито-ріальних громад транскордонних регіонів	3.2	+

Бугринська сільська рада протягом 5-и робочих днів з дня затвердження проекту Стратегії розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру СЕО затверджений проект Стратегії, рішення про її затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту Стратегії, і письмово повідомляє про це орган, зазначений у статті 6 Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку”.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Рекомендується вибрати такі методи моніторингу, які доступні і найкращим чином пристосовані для перевірки того, чи відповідає той вплив на довкілля та здоров'я населення, який спостерігається, припущенням і висновкам, зробленим в процесі СЕО. Крім того, важливим критерієм для вибору методів є можливість раннього виявлення непередбаченого негативного впливу від реалізації проекту Стратегії, що дозволить вжити своєчасні заходи щодо виправлення ситуації.

Проектом Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року передбачено проведення моніторингу ефективності її реалізації за допомогою планованих до контролю екологічних індикаторів згідно табл. 9.1.

**Розділ 10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля та
здоров'я населення**

В рамках реалізації документа державного планування – СЕО проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року можливих транскордонних негативних наслідків не виявлено.

.

**Розділ 11. Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку
аудиторію**

Одним із інструментів забезпечення збалансованості Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року є проведення в процесі її розробки стратегічної екологічної оцінки (СЕО). СЕО – це системний і запобіжний процес, що здійснюється з метою аналізу потенційного впливу на довкілля документів стратегічного характеру, а також з метою інтегрування результатів оцінки в процес прийняття рішень.

Стратегічна екологічна оцінка проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року - приклад застосування цього підходу до розробки комплексної стратегії розвитку громади. Оцінка здійснювалася у 2025 р. одночасно з розробленням проекту Стратегії.

СЕО проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року проводилася за методологією країн ЄС і включала:

- визначення ключових регіональних екологічних проблем;
- аналіз трендів стану довкілля регіону;
- аналіз відповідності проекту Стратегії визначеним екологічним цілям;
- експертну оцінку ймовірного впливу проекту Стратегії на складові довкілля;
- рекомендації щодо реалізації окремих завдань Стратегії.

Для Бугринської громади характерна наявність низки проблем екологічного характеру, найактуальнішими з яких є:

- Забруднення поверхневих вод скидами стічних вод житлово-комунальних, про-мислових підприємств та сільським господарством, основними чинником якого є неефективна робота очисних споруд.
- Забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання
- Винищування лісів
- Забруднення атмосфери викидами промислових підприємств та автотранспорту
- Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок
- Невинесення в натуру і відсутність картографічних матеріалів водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів
- Низька якість питної води в сільських населених пунктах через відсутність систем централізованого водопостачання

В цілому розробка проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року проведена з врахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації. Запропонований проектом Стратегії сценарій розвитку громади прийнятний з точки зору збалансованості, а його реалізація за умови дотримання екологічних вимог, не передбачає появу нових негативних наслідків для довкілля, не сприятиме збільшенню антропогенного навантаження на нього.

Цілі та завдання проекту Стратегії загалом не спрямовані на збільшення впливів на довкілля. Вони узгоджуються з державними та регіональними екологічними цілями, визначеними Законом України „Про основні засади

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

(стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року” та Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України №1363-р. від 20.10.2021 р., а також з проектом Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року.

Водночас реалізація окремих оперативних цілей і завдань проекту Стратегії сприятиме покращенню екологічної ситуації у громаді.

Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих негативних впливів на довкілля або здоров’я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, - незначна.

Таким чином, поєднання у Стратегії зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання та капіталовкладень у регіон, із зусиллями, спрямованими на пом’якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток Бугринської громади як регіону високої якості життя та безпечного довкілля.

В рамках реалізації документа державного планування – СЕО проекту Стратегії розвитку Бугринської громади на період до 2027 року можливих транскордонних негативних наслідків не виявлено.

Передбачено здійснення моніторингу ефективності її впровадження за допомогою екологічних індикаторів. Це важлива складова контролю реалізації проекту Стратегії на довкілля та необхідна передумова забезпечення збалансованості розвитку громади з врахуванням екологічних норм.

Список джерел

- 1.Бабиченко В.Н., Барабаш М.Б., Логвинов К.Т. і інші. Природа Украинской ССР. Климат. Киев: Наукова думка, 1984. 232 с.
- 2.Водний кодекс України, №214/95-ВР від 06.06.1995 р. // Відомості Верховної Ради України, 1995, №24. - ст. 189.
- 3.Водно-болотні угіддя України / за ред. Г.Б.Марушевського, І.С.Жарук. Київ: Чорноморська програма “Ветландс Інтернешнл”, 2006. 312 с.
- 4.Державні будівельні норми України. Проектування. ДБН А.2.2-1-2003 „Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд” (2004). – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=25521.
- 5.Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 року №816. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF#Text>.
- 6.Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року „Про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм”. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.isu.net.ua › files › dyrektyva_2001.doc.
- 7.Дідух Я.П. та ін. Геоботанічне районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП „Картографія”, 2007. С. 197.
- 8.Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. – Рівне, 2023 – 229 с. іл. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.
- 9.Дюсик И. Стратегическая экологическая оценка концепций регионального развития. Том 1: методология / Ири Дюсик, Даниэль Росеки, Войцех Выналек. — Министерство экологии Чешской Республики. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://archive.rec.org/REC/Programs/EnvironmentalAssessment/pdf/Czech_SEA_Meth_RU.pdf.
- 10.Земельний кодекс України №2768-III від 25 жовтня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України, 2002, №3-4, ст. 27.
- 11.Канаш О.П., Медведєв В.В. Агрогрунтове районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП „Картографія”, 2007. С. 194.
- 12.Карамушка В.І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність): практ. посібник / Віктор Карамушка. – К.: К.І.С., 2012. – 138 с.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

13. Лісовий кодекс України №3853-ХІІ від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, №17, ст. 100.
14. Маринич О.М. та ін. Фізико-географічне районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП „Картографія”, 2007. С. 228-229.
15. Національна Стратегія для впровадження СЕО та реалізації вимог СЕО Протоколу ЄЕК ООН: Україна (травень 2006 р.), 2006. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/SEA_CBNA/Ukraine_strategy_uk.pdf.
16. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України №2801-ХІІ від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України, 1993, №4, ст. 19.
17. Пособие по применению Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке. Заключительная версия (февраль 2011 г.). Организация Объединенных Наций и Региональный Экологический Центр по Центральной и Восточной Европе. – 2011. – 273 с. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/sea_manual/documents/SEA_Manual_final_Feb2011_ru.pdf.
18. Природа Украинской ССР. Почвы / под ред. Н.Б.Вернандер. Киев: Наук. думка, 1986. 214 с.
19. Природа Украинской ССР. Растительный мир / под ред. А.М.Маринича. Киев: Наук. думка, 1985. С. 34-40.
20. Про охорону атмосферного повітря: Закон України №2707-ХІІ від 16 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України, 1992, №50, ст. 678.
21. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022, затверджений Законом України №2102-IX від 24.02.2022 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
22. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Рівненської області: Розпорядження Кабінету Міністрів України, №722-р від 12 червня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2020-%D1%80#Text>.
23. Про внесення деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України, №2389-IX від 09 липня 2022 року. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.
24. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України, №1602-ІІІ від 23.03.2000 р. // Відомості Верховної Ради України, 2000. - №25. - ст. 195.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

25. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція): Конвенція Європейської Економічної Комісії ООН від 23-25 червня 1998 року. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.
26. Про екологічну експертизу: Закон України, №45/95-ВР від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України, 1995. - №8. - ст. 54.
27. Проект Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5 серпня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/news/35001.html>.
28. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закону України, №4004-ХІІ від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, №27. - ст. 218.
29. Про затвердження Державних санітарних норм та правил „Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною”: наказ Міністерства охорони здоров'я України №400 від 12.05.2010 р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України за №452/17747 від 01 липня 2010 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>.
30. Про затвердження державних санітарних правил та норм захисту населення від впливу електромагнітного випромінювання: наказ Міністерства охорони здоров'я України №239 від 01.08.1996 р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 29 серпня 1996 р. за №488/1513. – [Електронний ресурс] – режим доступу:
31. Про засади державної регіональної політики: Закон України, № 56-VIII від 05.02.20135 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015. - №13. - ст. 90.
32. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №79 від 31 березня 2016 р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 квітня 2016 року за №632/28762. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>.
33. Про затвердження методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України, №296 від 10.08.2018 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FN045244>.
34. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №443-р від 21.04.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2021-%D1%80#Text>.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

35. Про затвердження Переліку регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області та Положення до нього: Рішення Рівненської обласної ради від 07 грудня 2018 р., №1229. – Заголовок з екрану - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://oblrada.rv.ua/documents/rishennya/7_sklikannya.php?SECTION_ID=171&ELEMENT_ID=17752.
36. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану (зі змінами): Постанова Кабінету Міністрів України №590 від 09.06.2021 р. - [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>.
37. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України, №932 від 11.11.2015 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>.
38. Про затвердження Програми діяльності Кабінету міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України №849 від 29.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/849-2019-%D0%BF#Text>.
39. Про затвердження Регіональної схеми екологічної мережі Рівненської області: рішення Рівненської обласної ради №225 від 17 червня 2016 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/225-pro-zatverdzhennya-regionalnoyi-shemi-ekologichnoyi-mere>.
40. Про затвердження Схеми планування території Рівненської області: рішення Рівненської обласної ради, №598 від 30.03.2012 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-6-sklikannya/598-pro-zatverdzhennya-shemi-planuvannya-teritoriyi-rivnensk>.
41. Про інвестиційну діяльність: Закон України, №1560-XII від 18.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991. - №47. - ст. 646.
42. Про Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу Рівненської області на 2018-2022 роки: Рішення Рівненської обласної ради №937 від 18 травня 2018 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/937-pro-kompleksnu-programu-rozvitku-agropromislovogo-komple>.
43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України, №280/97-ВР від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України, 1997. - №24 - ст. 170.
44. Про місцеві державні адміністрації: Закон України, №586-XIV від 09.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України, 1999. - №20-21. - ст. 190.
45. Про надра: Кодекс України №133/94-ВР від 27.07.1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, №36, ст. 341.

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

46. Про обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки: Розпорядження голови облдержадміністрації-начальника обласної військової адміністрації №165 від 27.06.2022 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rv.gov.ua/npas/pro-oblasnu-programu-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-2022-2026-roki-61-2022>.
47. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.: Закон України, №2697-VIII від 28.02.2019 р. // Відомості Верховної Ради України, 2019. - №16 - ст. 70.
48. Про охорону атмосферного повітря: Закон України, №2707-XII від 16.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України, 1992, №50, ст. 678.
49. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України, №1268-XII від 26.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991, №41, ст. 547.
50. Про оцінку впливу на стан довкілля окремих планів та програм: Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=60064.
51. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України, №2059-VIII від 23.05.2017 р. // Відомості Верховної Ради України, 2017. - №29 - ст. 315.
52. Про правовий режим воєнного стану: Закон України, №389-VIII від 12 травня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 28, ст. 250.
53. Про природно-заповідний фонд України: Закон України, №2457-XII від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України, 1992, №34, ст. 503.
54. Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті: Закон України, №534-XIV від 19 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України, 1999. - №18 - ст. 153.
55. Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: Закон України, №562-VIII від 01 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015. - №32. - ст. 319.
56. Про створення національного природного парку „Дермансько-Острозький”: Указу Президента України від 11.12.2009 р. №1039/2009. - [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/10392009-9790>.
57. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України, №2850-IV від 08.09.2005 р. // Відомості Верховної Ради України, 2005. - №51. - ст. 548.
58. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України, №2354-VIII від 20 березня 2018 р. // Відомості Верховної Ради України, 2018. - №16. - ст. 138.
59. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від №1134-р від 09.11.2022 р. –

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

[Електронний ресурс] – режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>.

60. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України на період до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №1777-р. від 29.12.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>.

61. Про схвалення Енергетичної стратегії України до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №373-р. від 21.04.2023 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-enerhetychnoi-stratehii-ukrainy-na-period-do-2050-roku-373r-210423>.

62. Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №688-р. від 14.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text>.

63. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України №1363-р від 20.10.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>.

64. Про тваринний світ: Закон України, №2894-III від 13.12.2001 р. // Відомості Верховної Ради України, 2002. - №14. - ст. 97.

65. Протокол по стратегической экологической оценке к Конвенции об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте / Организация Объединенных Наций, Европейская Экономическая Комиссия: ЕСЕ/МР.ЕІА/2003/3. – Нью-Йорк и Женева, 2003. – [Електронний ресурс] – режим доступу:
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/protocol_ecology.pdf.

66. Про управління відходами: Закон України №2320-IX від 20 червня 2022 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.

67. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: №68/2022
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>.

68. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.: Указ Президента України, №722/2019 від 30.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

69. Території, що пропонуються до включення у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України („тіньовий список”, частина 2) / кол. авт., під ред. К.А.Борисенко, А.А.Куземко. Київ: „LAT & K”, 2019. 234 с.

70. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУГРИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

71. Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона / під заг. ред. Т.Л. Андрієнко. Київ: Фітосоціоцентр, 2006. 316 с.

72. Химин М.В., Химин Л.І. Хребетні тварини природних заповідників та національних природних парків у межах Західного Полісся. *Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій*: матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника (м.Сарни, 11-13 червня 2009 р.). Рівне: ВАТ “Рівненська друкарня”, 2009. – С. 607-615.

73. Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь 2017 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>.

74. Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації): наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.12.2012 р. №659. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN81968>.

75. Экологические показатели и основанные на них оценочные доклады. Восточная Европа, Кавказ и Центральная Азия. – Нью-Йорк и Женева: ООН, 2007. – 110 с.

76. Noble B. Regional Strategic Environmental Assessment (R-SEA). Methodological Guidance and Good Practice / Bram Noble, Jill Harriman. – Canada: University of Saskatchewan, 2008. – 59 p.

77. Strategic Environmental Assessment of Policy, Plan and Program Proposals: CIDA Handbook. – Canada: CIDA, 2004. – 19 p.

78. Strategic Environmental Assessment: The Cabinet Directive on the Environment Assessment of Policy, Plan, and Program Proposals: Guidelines for Implementing the Cabinet Directive. – Ottawa Privy Council Office and Canadian Environment Assessment Agency, 2010. – 13 p.